

Facultat de Lletres

TREBALL DE FINAL DE GRAU

ANÀLISI DEL SISTEMA COMUNICATIU DE
CLARÍN I *PÁGINA12* SOBRE EL DEBAT DE
L'AVORTAMENT A ARGENTINA

Aina Perich Corniel

Grau en Comunicació Cultural

Alfons Jiménez Cortacans

27 de juliol del 2020

A les dones. A les que no van poder escollir
i a les que lluiten perquè altres puguin fer-ho.

A totes.

Agraïments

Sobretot a la meva família pel seu suport incondicional
i convidar-me a descobrir el món pels meus propis camins.

Al meu tutor, l'Alfons Jiménez, per la paciència i per confiar en mi, i en
aquest treball des del primer dia.

A *La Colla* per haver vist juntes, el principi de l'estiu des de la finestra de
l'estudi, compartir alguna que altra cervesa, i aprendre a desconnectar.

A l'Andrea per recordar-me, fins i tot a quilòmetres de distància, que allò
que es persegueix sense pressió, val per dos.

I finalment, a la família *Can Perich*, simplement per ser casa.

Gràcies.

Resum

Aquest treball pretén mostrar la creació dels diferents relats que giren entorn del debat sobre l'avortament a Argentina, a partir d'un seguit de referències, juntament amb l'anàlisi dels sistemes comunicatius de dos mitjans del mateix país. L'objectiu és descobrir com sorgeixen aquests relats, quins mecanismes utilitzen els mitjans per crear relats de poder, i com arriben i influeixen en la societat.

Resumen

Este trabajo pretende mostrar la creación de los diferentes relatos que giran en torno del debate sobre el aborto en Argentina, a partir de una serie de referencias, junto con un análisis de los sistemas comunicativos de dos medios del mismo país. El objetivo es descubrir como surgen estos relatos, qué mecanismos utilizan los medios para crear relatos de poder, y como éstos llegan y influyen en la sociedad.

Índex

1. Introducció	1
2. Marc teòric	4
2.1 Relats	4
2.1.1 Mitjans de Comunicació	11
2.2 Avortament	17
2.2.1 Realitats al voltant de l'avortament	17
2.2.2 Corrents de pensament	22
3. Metodologia del treball	24
4. Anàlisi de Mitjans de comunicació	27
4.1 Resum dels esdeveniments al voltant del debat sobre l'avortament a Argentina	27
4.2 Dos mitjans amb visions diverses	31
4.2.1 <i>Clarín</i>	33
4.2.2 <i>Página12</i>	34
4.3 Anàlisi del sistema comunicatiu del <i>Clarín</i> i el <i>Página12</i>	36
4.3.1 El creixement del debat sobre l'avortament	38
4.3.2 El posicionament d'alguns col·lectius i esferes de poder	39
4.3.3 Moviment social de les dones als carrers d'Argentina	41
4.3.4 Arribada del debat a l'agenda política	42
4.3.5 Conclusions de l'anàlisi	43
5. Conclusions finals	45

6. Bibliografia	48
7. Annexos	54

1. Introducció

Des de fa molts anys l'avortament ha estat objecte de polèmica en totes les societats del món. La pràctica de l'avortament ha estat qüestionada i en alguns casos, castigada amb penes de presó de fins a cinquanta anys. Sobretot en països del continent sud-americà i alguns territoris del nord d'Àfrica. El debat ha seguit encès fins a l'actualitat, on ha transcendit i no només se'n parla en la realitat d'un país concret, sinó que gràcies al fenomen de la globalització, s'ha convertit en universal i ha despertat un moviment social de masses a través de les xarxes socials i els mitjans de comunicació. *La Marea Verde* a Argentina, n'és un exemple clar. En aquests països, les dones que decideixen avortar, han de fer-ho en la clandestinitat, en llocs insalubres, amb mètodes poc recomanables i amb un percentatge molt alt de mortalitat.

Aquest treball se centra en el cas particular d'Argentina, on el país està dividit entorn el debat. Una part de la població que vol afavorir la pràctica de l'avortament a partir del sistema sanitari sense condicions, i l'altra, que està totalment en contra de l'avortament, menys en dues circumstàncies, que és la llei que es troba vigent en l'actualitat: quan es troba en risc la vida de la persona gestant o si l'embaràs és fruit d'una violació. La situació legal de l'avortament a Argentina és el que s'anomena: legal per causals.

Davant un debat social com aquest, com es creen les mentalitats i els relats? Els mitjans de comunicació influeixen en la creació d'aquestes mentalitats i relats? Creen, aquests, un relat objectiu, o mogut pels seus propis interessos? De quina manera?

Aquest treball neix de l'interès cap al debat actual sobre l'avortament i l'escàs coneixement que se'n té de determinades realitats que l'envolten a escala mundial. A més, tractar una temàtica que apel·lés directament a les dones, a totes elles, va ser un incentiu a l'hora de definir l'avortament com tema principal del treball. Argentina és un país on la pràctica de l'avortament ha estat debat continu des dels anys setanta i fins a dia d'avui, quan ha traspassat els carrers i ha arribat a les institucions. És per aquest fenomen de masses i per l'objectivitat que proporciona la certa distància, que s'ha escollit el cas específic d'Argentina.

En aquestes pàgines, el debat de l'avortament a Argentina s'ha abordat des de la perspectiva postmodernista de la construcció de mentalitats i relats. El postmodernisme ha servit d'eix vertebrador de l'apartat teòric del treball, i s'ha escollit per la seva capacitat de donar llum a algunes de les idees exposades al treball que giren al voltant de la idea de crear un relat, com per exemple, el concepte de realitat. En un primer terme, s'ha parlat dels relats des d'un punt de vista general i després, des del punt de vista concret, dels mitjans de comunicació.

Els mitjans de comunicació s'han considerat des de fa temps el quart poder de les societats contemporànies, que es caracteritzen per la seva complexitat i canvi constant. Actualment, els mitjans, amb l'ajuda de les xarxes socials i Internet ens han portat a una sobre informació. Una persona arriba a rebre milers de notícies i informacions per diversos canals, en un sol dia. Aquestes informacions arriben a la gent de forma caòtica i en molts casos, inclús de forma contradictòria o errònia. Vivim en una immediatesa que deixa de banda el contrast i l'esperit crític: la primera notícia que es llença o que arriba, és la bona pel receptor. La informació s'ha convertit cada vegada en alguna cosa més semblant a un bé consumible i per tant, els mitjans en negocis que busquen la més alta rendibilitat. Per això, els interessos econòmics i la ideologia es cola en la tramesa d'aquests relats de poder. En aquest treball s'ha triat la premsa escrita per la seva condició de mitjà tradicional i perquè aquest format permet estudiar com influeixen aquests relats en la societat i específicament, en un debat social com el de l'avortament. Les dues publicacions s'han escollit perquè transmeten dos relats força allunyats a l'hora de donar informacions sobre el debat de l'avortament al país. Cada una utilitza diferents eines per exposar el seu relat i que penetri en la societat a la qual va dirigida.

En definitiva, els mitjans de comunicació s'han convertit en els ulls que permeten als individus poder ser, d'alguna manera, testimonis de tots els fets que succeeixen arreu del món. Això no només passa amb els fets pròpiament dits, sinó també amb els moviments socials que es desperten a un país però que en segons fan la volta al planeta. Els mitjans, doncs, es poden definir com la punta de la llança de l'esfera pública. Es pensa que tenen com única finalitat informar a la població dels fets que succeeixen en aquell moment al món. Però la realitat és una altra. Els mitjans de comunicació tenen

com a objectiu, també, remoure consciències i agitar les societats, perquè compten amb la capacitat de convèncer i pertorbar la realitat amb el seu relat de poder.

Per tot això, s'ha considerat oportú analitzar els relats que emeten els mitjans de comunicació argentins al voltant del debat sobre l'avortament que existeix al país i que s'ha tornat un fenomen mundial.

1. Marc teòric

2.1 Relats

Durant tota la història de la humanitat, els individus han creat relats i discursos. Es podria dir que aquests relats es creen a partir d'una versió de la realitat que els envolta o els esdeveniments històrics, socials o culturals que els toca viure. En moltes ocasions aquests relats no han estat creats a consciència: una realitat viscuda per un individu es converteix en relat, al mateix temps que és explicada o escrita. Poden crear-se infinits relats d'una mateixa realitat, com visions hi ha d'un mateix fet. És a dir, dos individus poden haver viscut una mateixa realitat i no tenir un mateix discurs, perquè cada un d'ells escull remarcar i donar èmfasi a alguns fets i ometre'n d'altres. Aquestes petites variacions fan que les possibilitats de crear relats siguin infinites.

S'ha de partir de la base que els individus no sempre han viscut en els temps actuals, i que els que van viure en èpoques passades tenien una mentalitat molt diferent i els instruments que es coneixien per entendre aquella realitat, també eren uns altres. Per exemple, en l'època moderna, la gent vivia d'acord amb els principis de la religió. No hi havia ni mitjans ni escola pública i per tant, els valors de comunitat eren molt importants. Tenir una conducta inapropiada, segons l'Església, era tan greu com avui en dia ho és un robatori.

Amb la Revolució Francesa i la Il·lustració, en canvi, la raó es va convertir en el centre de tot. Els relats van construir-se entorn de la raó i, amb el temps, sovint van ser presentats com a "científics". La raó es va començar aplicar a l'anàlisi social.

D'altra banda, durant la contemporaneïtat, el sistema va especialitzar el coneixement. Per exemple, antigament, cada família educava als seus fills sota el seu criteri i, en canvi, l'escolarització és obligatòria durant el segle XX a la majoria de països occidentals. Segons Hannah Arendt (1906- 1975)¹, hi ha una pèrdua del sentit comú en aquest punt, perquè si un individu fa sempre el que està marcat pel sistema i aquest es

---

¹ Arendt, Hannah. (1958): *La condició humana*. Ediciones Paidós, 2016

corromp i es criminalitza, per conseqüència aquesta persona ja fa molt de temps que accepta el coneixement del sistema com a correcte. L'educació, la sanitat o l'arquitectura són coneixements especialitzats i l'individu ha de seguir les pautes establertes en el sistema durant la contemporaneïtat. Dit d'una altra manera, en aquests últims dos segles, el poder de l'Estat ha tingut molts més mecanismes per estendre un relat homogeni a tota la població. Alhora, però, en aquests últims anys, els punts de vista han augmentat en pluralitat gràcies a Internet i l'aparició de xarxes socials on interactuen multitud d'individus. Segons el sociòleg David Morley (1949)²:

"Sin duda, las tecnologías tienen diversas consecuencias tanto positivas como negativas, sobre todo porque crean 'oportunidades' de comunicación que antes eran impensables, para bien u para mal. El problema es cómo producir un modelo viable que permita comprender cómo suceden esos efectos tecnológicos en toda su complejidad."

Aquest treball està escrit tenint en compte les aportacions que, durant els anys 70s, els postmodernistes, com, Michael Foucault, Jacques Derrida, i Jürgen Habermas, entre d'altres, van aportar com a crítica a diferents discursos socials i polítics. Aquests autors van exposar que molts relats sobre societat i política que s'havien explicat com a científics, no ho eren. Aquells relats no eren més que punts de vista que s'utilitzaven amb la finalitat d'aglutinar a la gent entorn una idea.

Jean François Lyotard (1924- 1998), per exemple, creu que qualsevol discurs científic presentat amb una pretesa base "científica" en realitat és un "metarelat" que té com a objectiu crear prou homogeneïtat de pensament perquè hi hagi estabilitat d'un sistema concret.³

Aquest punt de vista té interès, perquè permet analitzar discursos polítics, tot tenint en compte l'interès racional que tenen, a la vegada que no es presenten per al lector com una veritat demostrada en cap cas. Per exemple, els liberals afirmen que la societat serà millor si es donen totes les llibertats i l'Estat passa a un segon pla, on només asseguri

---

² Morley, David. (2009): *Medios, modernidad y tecnología: Hacia una teoría indisciplinaria de la cultura*. Editorial Gedisa

³ Lyotard, Jean François. (1979): *La condició postmoderna*. Ediciones Cátedra, 2006

l'ordre públic. Així els més vàlids seran aquells que aconseguiran crear riquesa. Adam Smith (1723- 1790) a *La riquesa de les nacions* (1776)⁴ presenta el capital com un sistema amb base científica just a causa de la llibertat de mercat, de l'oferta i la demanda. El marxisme de Karl Marx (1818-1883), en canvi, presenta aquesta afirmació com a “superestructura”, o relat, per amagar la “infraestructura” del sistema capitalista, que és on es produeix l'explotació per part dels obrers. Marx presenta la seva teoria com una teoria científica de la història. És a dir, intenta explicar i demostrar de manera científica que la història dels homes i les dones s'ha basat des de sempre en l'explotació, i intenta al mateix temps, demostrar que la història del sistema capitalista també ho està, tal com diu a la seva obra *El Capital* (1867)⁵. Marx creu que ho explica d'una manera científica i per tant, irrefutable. Dos relats molt diferents d'una mateixa realitat. I els dos es presenten de manera “científica”.

Tot això per dir que, durant la contemporaneïtat i durant els segles XIX, XX i XXI, hi ha hagut la creença que el relat polític podia tenir aparença científica. Així va ser exposat per teòrics tan diferents com Immanuel Kant, John Stuart Mill, Karl Marx o Adam Smith. Aquests autors tenien punts de vista molt diferents. Però tots i cadascun estaven convençuts que l'anàlisi racional de la societat permetia emetre un discurs que es presentava amb una base científica o una metodologia que connotava certesa. En efecte, la raó havia estat situada com a instrument capaç de conèixer la veritat des de la Il·lustració. Això no obstant, el postmodernisme ha evidenciat que la realitat és infinita i és vista sempre des del punt de vista de qui l'observa. Fins i tot, ha situat el llenguatge en el centre de l'acció complexa de pensar i l'ha definit com una eina subjectiva en tots els casos. Autors com Roland Barthes han insistit en aquesta hipòtesi. Aquest treball està escrit des de la hipòtesi que les societats humanes tenen un grau tan elevat de complexitat que, entorn de les qüestions públiques, la realitat no pot donar una base absolutament segura per fer una anàlisi científic que pugui ser presentat com a veritat. Així, hi ha opinions molt diferents. Aquesta elevada complexitat té interaccions molt diverses i, així, es van construir relats polítics sobre les qüestions més generals o més concretes. L'anàlisi dels discursos polítics es farà des d'aquest punt de vista de creació de relats i l'objecte concret d'estudi és el debat sobre l'avortament a l'Argentina.

---

⁴ Smith, Adam. (1776): *La riqueza de las naciones*. Alianza Editorial, 2011

⁵ Marx, Karl. (1867): *El Capital. Crítica de la economía política. Antología*. Alianza Editorial, 2010

Aquest treball vol comparar discursos molt diferents sobre l'avortament a Argentina. Aquest punt de vista postmodernista, doncs, ens interessa per tal de fer una crítica des de la raó, de tots els discursos sobre aquesta qüestió. Una de les finalitats d'aquest treball és comprendre els relats construïts i la validesa de les argumentacions de les diferents posicions que hi va haver en el debat sobre l'avortament a Argentina. Sense admetre, tanmateix, que cap qüestió té uns criteris de “veritat” exposats per una pretesa “ciència” que els hi atorga la raó d'entrada. Aquesta perspectiva permet analitzar des d'una visió crítica totes les posicions.

En efecte, els postmodernismes pensen que la realitat dels éssers humans és tan complexa i s'hi barregen tantes mirades, que tots els individus la veuen des del seu punt de vista i no es pot fer referència a una visió única i directa de la realitat. Fins i tot, que fixar allò que és realitat és nebulós. El filòsof Jacques Derrida (1930- 2004), defensa que davant aquesta complexitat de la realitat, aquesta no pot ser descrita ni englobada.⁶ Tot i això, existeix una interconnexió entre l'individu i la realitat, i és en aquest punt, on apareixen el milió de visions de la realitat, que acaben esdevenint relats. A més a més, aquesta visió és susceptible de ser modificada en el moment que es descriu o s'explica a un altre individu, i aquest se l'escolta i se la creu. Per tant, esdevé una construcció continua de com veiem les coses. En aquest encreuament de mirades, no pot haver-hi una teoria *relació- causa* científica, perquè és infinita. És per això, que els relats polítics i socials són interpretats pels postmodernistes, com un punt de vista sempre susceptible de crítica.

Si es fa una anàlisi des d'aquesta perspectiva postmoderna, s'ha de tenir present que les identitats estan construïdes al voltant d'aquests relats, és allò que som. Per exemple, si algú s'identifica com a culer, no només ho fa com a seguidor d'un equip, sinó d'una manera de fer i uns valors concrets. Això és un relat, i per tant, les identitats estan basades en relats. La construcció d'aquests és essencial per poder dur a terme l'objectiu d'aquest treball, ja que les dues visions que es confronten en el debat sobre l'avortament

---

⁶ Derrida, Jacques. (1972): *La Dissémination*. Éditions du Seuil, París

d'argentina es construeixen des d'aquest punt. Aquests relats permeten defensar una postura davant una temàtica que comporta certa controvèrsia o on s'intercanvien diferents visions i per tant, relats.

Aquest punt de vista és especialment important a l'Argentina, perquè els que són contraris a l'avortament ho defensen com una veritat sagrada. Es veurà en aquest text que tant les Lleis com els arguments científics són molt utilitzats per tal de mantenir l'avortament com a il·legal. El debat sobre l'avortament a l'Argentina enfronta dues grans posicions i una de les quals considera que l'altra part reivindica quelcom inimaginable en els paràmetres mentals de les persones contràries a l'avortament. Es confronten dues posicions, una de les quals situa arguments sobre la taula, i l'altra en canvi defensa que la ciència i la llei clarifiquen aquesta qüestió a favor d'allò que pensen d'entrada. Acceptar l'avortament, des d'aquest punt de vista, seria trencar un marc mental, perquè en l'actual per a aquestes persones l'avortament no és possible.

Com s'ha dit ja, tot a la vida són relats. Fins i tot, algunes teories polítiques també s'hi poden considerar. En aquests moments la política forma part dels valors identitaris dels individus, i per aquest motiu és important conèixer algun principi polític i de lleis. Quan es vol defensar un relat, es tendeix a al·ludir a la llibertat individual o col·lectiva del públic. Per dur a terme l'objectiu del treball i l'anàlisi del discurs, cal tenir en compte dos principis: el principi de dret i el principi democràtic.

El principi de dret és una d'aquestes teories, segons la qual, per tenir una societat on l'individu sigui lliure, tothom ha de tenir les mateixes lleis o regles, seguint la tendència del liberalisme de John Locke (1632-1704)⁷. Per tant, cap individu té el poder arbitrari de fer el que vulgui, i això, és el que permet als individus ser lliures.

Una societat absolutament democràtica, que votés diàriament, no ha de per què garantir la llibertat dels individus. Per exemple, un dia es vota per decidir si se li fa X cosa dolenta a les persones que pesin Y. Aquestes persones mai podran ser lliures per evitar que se'ls faci X cosa. En canvi, el principi de dret, sí que garanteix la llibertat. Tots tenim dret de viure i encara que tothom votés sí, la llei és superior, perquè el que fa és evitar la tirania. Aquesta llei pot ser un rei, un grup de persones o una democràcia

---

⁷ Locke, John. (2014): *Segundo tratado del gobierno civil*. Alianza Editorial

sencera. El que garanteix la llibertat és que hi hagi lleis que estableixin uns límits. També s'ha de tenir en compte que les lleis són per tots i si algú fa una llei repressiva o negativa, també s'hi haurà de sotmetre. Per això, és important que un president visqui en el país on exerceix el càrrec i s'hi sotmeti a les seves pròpies lleis. La democràcia no té, per tant, res a veure amb garantir la llibertat. Té a veure amb decidir les coses col·lectivament. Davant aquesta dualitat, i tal com deia Tzvetan Todorov (1939-2017)⁸:

"El xoc de civilitzacions serien les democràcies occidentals d'una banda, i l'Islam de l'altra. Dos mons parapetats darrere les seves diferències històriques, culturals i religioses, i per aquest motiu, condemnats al conflicte. I sense cap més alternativa que la "fermesa". És a dir, la guerra. Per tots els mitjans. Podem estar segurs, quan raonem d'aquesta manera, que la barbàrie i la civilització continuen trobant-se del cantó que ens pensem? Per molt imperatiu que sigui defensar la democràcia, també és crucial no deixar-se dominar per la por ni arrossegar per reaccions desmesurades. La història ens ho ensenya: el remei pot ser pitjor que la malaltia."

És clar què qui gestiona el govern, està sotmès a unes lleis, i és escollit pel poble. I per tant, dintre d'aquestes lleis, orientarà les polítiques cap a un sentit o cap a un altre, aquest és el principi democràtic. Un principi on un seguit de persones tenen el poder per fer qualsevol cosa, i en aquest cas, el poble. Però com explica Antoni Bayona (1954), jurista i lletrat major de la Generalitat durant *el Procés*⁹:

"Aquest poder ha d'estar limitat i no pot ser absolut. Perquè si no parlàrem d'una tendència cap a la tirania"

El principi de Dret, per tant, considera que hi ha una sèrie de drets associats directament a la persona pel fet de ser persona. Per exemple, el dret a la llibertat individual, a la vida o a la propietat són drets protegits. Encara que el noranta-nou per cent de la població

---

⁸ Todorov, Tzvetan. (2010) *La por dels bàrbars. Més enllà del xoc de civilitzacions*. Pagès Editors.

⁹ Bayona, Antoni. (2019): *No todo vale. La mirada de un jurista en las entrañas del proceso*. Ediciones Península

d'un territori votés per trepitjar aquests drets a l'u per cent de les persones, no es podria fer. El dret pertany a la persona, al marge de la consideració general de la població. A l'argentina, però, el dret és associat a un òvul penetrat per un espermatozou i no es diferencia entre aquesta llavor de persona i la persona, segons els comentaris fets per aquells que defensen que l'avortament no ha de ser permès. Una gla tanmateix no és un roure. Ho pot ser en potència o no. Però no ho és. La Llei, a més a més, ha d'estar d'acord amb la voluntat democràtica de la població objecte de sobirania delegada. Hi ha d'haver un lligam entre Lleis i la voluntat democràtica, segons Jurgen Habermas. En aquest cas, per tant, la Llei sempre és susceptible de canviar-se si la majoria demandada per Llei així ho considera. Els contraris a l'avortament, però, això no ho observen, perquè sota el seu punt de vista, s'estaria afectant el Dret d'una persona.

Davant de totes aquestes qüestions, el punt de vista postmodernista, evita arguments forts com per exemple, aquest X representa al poble, quan en realitat no representa tot el poble, només una part d'aquest. És a dir, rebutja els arguments sagrats, certs absolutament. Les veritats contundents de bons i dolents sempre són relatives en el postmodernisme. Segons Zygmunt Bauman (1925- 2017)¹⁰, la modernitat és ordre i quan hi ha ordre tot són relats, però no veritats indiscutibles. Simplement, punts de vista.

Quan aquestes infinites interpretacions de la realitat es converteixen en valors compartits i en una mirada homogènia, apareixen els relats de poder. Aquesta homogeneïtat normalment es troba en la política o en els mitjans de comunicació de masses. Aquests dos òrgans de poder, tenen la capacitat i les eines d'arribar a una gran part de la població i difondre la seva versió d'una realitat. Aquesta gran part de la població escolta de forma contínua aquest discurs i acaba adoptant-lo com a propi. Podria recordar a la frase: "*Una mentida repetida mil vegades es converteix en una veritat*", dita per Joseph Goebbels (1897- 1945), cap de la propaganda de l'Alemanya nazi.

---

¹⁰ Bauman, Zygmunt. (2000): *Modernidad Líquida*. Grupo Efe, fondo de cultura

Aquesta visió sobre els relats que es fa a partir de les teories polítiques també és útil a l'hora d'analitzar un discurs o relat de poder. Aquests, com ja s'ha dit, habitualment estan influenciats per molts factors i tot el que ens envolta és un relat susceptible a anàlisi.

Com s'ha estudiat anteriorment, entorn d'una mateixa realitat, sovint es confronten diversos relats que desencadenen un debat o conflicte que esdevé públic gràcies al paper dels mitjans de comunicació o els grans òrgans de poder com la política. Com deia Jean- François Lyotard (1924- 1998)¹¹ sempre hi ha interessos darrere els relats de poder, que expliquen la realitat amb un objectiu perfilat, i segons ell:

“Ja ha passat l'època dels grans relats o” metarelats”, que intenten donar un sentit a la marxa de la història”

En aquesta interacció dels mitjans de comunicació o els agents de poder, el relat esdevé relat de poder i entra en l'esfera pública.

2.1.1 Mitjans de comunicació

Els discursos o relats que emeten els mitjans de comunicació són, sovint, susceptibles d'anàlisi, com és el cas d'aquest treball. Els mitjans de comunicació de masses han estat sempre un òrgan de poder, i per tant, els relats que emeten, esdevenen relats de poder. Però segons Joseph. T Klapper (1917- 1984)¹², no tant per crear o modificar valors, sinó per reforçar els ja existents.

---

¹¹ Lyotard, Jean-François. (1979): *La condició postmoderna*. Ediciones Cátedra, 2006

¹² Klapper, Joseph T. (1960): *The effects of mass communication*. Estats Units. (Tesi Doctoral)

Des que el món va entrar en l'era de la globalització, segons el professor Marshall McLuhan (1911-1980)¹³, estem interconnectats en el que ell anomena "l'aldea global", va sorgir el debat sobre els efectes del poder dels mitjans de comunicació a l'hora d'estendre un relat. Els mitjans de comunicació s'entenen com una font d'informació, però a més a més comuniquen. Tal com explica el sociòleg Dominique Wolton (1947)¹⁴ no s'han d'entendre com a paraules sinònimes sinó que és important comprendre-hi la diferència.

"Durante mucho tiempo ambos términos han sido sinónimos. Ya no lo son. Independientemente del soporte, la información sigue estando vinculada al mensaje. Informar es producir y distribuir mensajes lo más libremente posible. La comunicación, en cambio, supone un proceso de apropiación.

Es una relación entre el emisor, el mensaje y el receptor. De modo que comunicar no es sólo producir información y distribuirla; también es estar atentos a las condiciones en que le receptor la recibe, la acepta, la rechaza o la remodela."

Per arribar a estudiar com afecten els relats que publica la premsa, en aquest cas, s'ha de tenir present que els relats es formen a partir de la identitat individual i col·lectiva de la gent, i de molts altres valors socials que la conformen com són, la família, l'entorn, els valors ètics, la cultura, i inclús la religió. El paper dels mitjans de comunicació de masses és reafirmar o criminalitzar, aquests valors socials a través del seu relat, que esdevé mediàtic. Des d'aquest punt de vista, com deia Ryszard Kapuscinski: "El verdadero periodismo es intencional, a saber: aquel que se fija un objetivo y que intenta provocar algún tipo de cambio".¹⁵

És important tenir en compte aquest conglomerat de circumstàncies, per poder arribar a entendre la construcció dels relats que es publiquen als mitjans. En el cas d'aquest treball és essencial per entendre com expliquen els fets que envolten el debat de

---

¹³ McLuhan, Marshall. (1996): *Comprender los medios de comunicación*. Editorial Paidós

¹⁴ Wolton, Dominique. (2009): *Salvemos la comunicación*. Editorial Gedisa

¹⁵ Kapuscinski, Ryszard. (2002): *Los cínicos no sirven para este oficio*. Editorial Anagrama

l'avortament a Argentina i quina construcció s'ha fet dels relats que predominen a la premsa del país.

Per tant, els mitjans de comunicació emeten un relat a l'hora d'informar, perquè com s'ha explicat a l'apartat anterior, i de la mateixa manera que ho fan els éssers humans, escullen una visió de la realitat, la seva pròpia i l'emeten. S'ha de tenir en present, però, que els mitjans de comunicació de masses ho fan des d'una perspectiva pública i de poder. El seu relat té més repercussió en entrar en l'esfera pública. Aquest discurs, doncs, esdevé mediàtic. Els mitjans utilitzen els valors socials que es troben integrats en la població, per tal que el seu discurs arribi amb més facilitat a l'audiència i rebre una resposta positiva per part d'aquesta. Aquests valors són fàcilment equiparables als marcs mentals o *frames* dels que parla el lingüista George Lakoff (1941) a la seva obra *No pensis en un elefant!*, on explica que la utilització d'aquests, afavoreix l'assimilació dels relats emesos per les esferes poderoses, tal com va estudiar en la seva anàlisi de la política.¹⁶

Els mitjans de comunicació a l'hora de crear aquest relat, segons afirma el lingüista Teun Van Dijk¹⁷, fan servir unes estructures i unes funcions molt específiques del llenguatge per arribar a l'audiència i alterar la seva visió de la realitat, de la mateixa manera que ho fa un individu. Per entendre això s'ha de tenir present, que en la majoria dels casos, els mitjans de comunicació de masses es troben subjugats a algun poder econòmic o polític, i per això, afavoreixen o discriminen determinats relats i visions d'una mateixa realitat.

Com explica el sociòleg Manuel Castells (1942)¹⁸, en l'exposició d'una opinió en l'esfera pública, existeixen uns mecanismes que funcionen a partir de marcs o patrons de xarxes neuronals, que es generen en la comunicació de relats.

---

¹⁶ Lakoff, George. (2007): *No pienses en un elefante!*. Editorial Complutense

¹⁷ Van Dijk, Teun A. (1993): *El poder i els mitjans de comunicació*. Revista acadèmica, *Periódica*

¹⁸ Castells, Manuel. (2009): *Comunicación y poder*. Alianza Editorial

Aquests mateixos mecanismes s'utilitzen en els relats de poder per arribar a les masses, amb l'afegit de la potenciació de la forma. Els mitjans de comunicació utilitzen determinades formes d'exposició, depenent d'allò que volen comunicar i quina és l'audiència a la qual volen arribar.

*“Un estudi de Graber mostra que, segons una enquesta de Pew¹⁹ del període 1986-2003, només el 7% dels relats explicats pels mitjans als Estats Units van atraure molt l'atenció de l'audiència. Les històries més destacades van ser aquelles que amenaçaven la seguretat dels consumidors o que infringien les normes socials”.*²⁰

Com es pot llegir en aquest estudi, la forma és essencial per arribar a l'audiència i saber utilitzar els marcs mentals. La por constitueix un poder extra pels mitjans de comunicació i desperta un interès molt elevat a la població, de la mateixa manera que les temàtiques socials, que afecten els mateixos lectors.

Les ideologies són un pilar fonamental en la creació de relats de poder, igual que la cultura. La cultura i l'art sempre s'han utilitzat per denunciar alguna cosa que passava amb normalitat, mentre que ara el món de la cultura ho utilitza per remoure consciències, de la mateixa manera que les ideologies.

Durant molt de temps ambdues s'han utilitzat per parlar de realitats, tal com diu Theodor Adorno (1903- 1969)²¹. Els mitjans utilitzen la ideologia i la cultura per als seus relats i ho fan a través del llenguatge, que segons Roland Barthes (1915- 1980)²² és el canal de comunicació més complex i amb el que s'ha de tenir en compte que no es pot entendre com una estructura tancada sinó que en realitat les nostres paraules comporten associacions d'idees diferents.

---

¹⁹ El *Pew Research Center* és un think tank estadunidenc amb seu a Washington DC.

²⁰ Graber, Doris. (2007): *The Affect Effect, Dynamics of Emotion in Political Thinking and Behavior*. University of Chicago

²¹ Adorno, Theodor i Horkheimer, Max. (1947): *La dialèctica de la il·lustració*. Escola de Frankfurt

²² Barthes, Roland. (1990): *La cámara lúcida*. Editorial Paidós .

Tal com diuen els postmodernistes vivim en el temps de la globalització i d'una societat i temps líquids que canvien contínuament. Aquesta globalització condueix també a l'aparició d'Internet i per conseqüència a què la informació pugui arribar en mil·lèsimes de segon a l'altra banda de l'oceà. Gràcies al fenomen global la població està més informada que mai i els mitjans de comunicació hi juguen un paper clau. Aquests creen l'opinió pública i quan parlem d'audiència podem parlar de masses, perquè massa és una unitat homogènia i quan es tracta de l'opinió no es pot parlar d'un tot, segons Adorno i Horkheimer.

Jurgen Habermas afirma que es pot continuar arribant a consensos, a un consens col·lectiu. Per poder assolir el que diu Habermas s'ha de convertir l'espai públic en un lloc de negociació entre diferents interessos i punts de vista. Així apareix la possibilitat de crear consens. Actualment aquest fet no succeeix i per això parlem de relats de poder i no de relats. En canvi, segons el sociòleg Byung-Chul Han (1959), la falta de distància condueix a què la cosa pública i la cosa privada es barregin:²³

“La comunicació digital fomenta esta exposición pornografica de la intimidad y la esfera privada. También las redes sociales se muestran como espacios de exposición de lo privado. El medio digital, como tal, privatiza la comunicación. Por cuento desplaza de lo público a lo privado la producción de información”.

Aquesta visió sobre la digitalització dels mitjans és útil en tant que, el debat de l'avortament a Argentina ha traspasat l'esfera pública i ha obert un canal de comunicació i difusió en les xarxes socials. A més a més, els mitjans que s'analitzaran compten amb una plataforma digital.

Així doncs, aquest accés il·limitat a la informació provoca que la gent faci processos continus a través de les imatges o relats que es publiquen i s'emeten als mitjans de comunicació, tal com diu Manuel Castells²⁴.

---

²³ Han, Byung-Chul. (2014): *En el enjambre*. Herder Editorial.

²⁴ Castells, Manuel. (2009): *Comunicación y poder*. Alianza Editorial

“Un fet tan rellevant com el vot en democràcia, les campanyes electorals, operen sobre les predisposicions emmagatzemades en la ment de les persones en les seves pràctiques quotidianes. Per tant, la política dels mitjans informatius és la forma més significativa de política mediàtica. Per descomptat, la informació amb implicacions polítiques no només es limita a les notícies.”

Durant el transcurs de l’anàlisi de la premsa argentina es podrà veure que els mitjans de comunicació de masses al·ludeixen molt als episodis de violència, concentració i protesta sorgits al voltant del debat sobre l’avortament. Tal com diu Gadi Wolfsfeld²⁵, des de fa anys la violència s’ha convertit en la principal matèria pels mitjans de comunicació tradicionals a l’hora de crear contingut.²⁶

Sovint els mitjans de comunicació fan servir en els seus relats, segons el catedràtic Miquel Rodrigo (1955)²⁷, enfocaments de deslegitimació de determinats agents que atempten o s’allunyen del discurs entès com a “oficial”.

Per altra banda, també s’ha de tenir en compte que en un conflicte, en aquest cas un debat, hi ha una tendència a la victimització a l’hora d’emetre una visió i a plasmar odi cap a l’altre. Aquests relats inciten la violència i sovint justifiquen l’agressió, segons explica la professora Marta Requejo:²⁸

“Elementos como la imparcialidad, la inmediatez, la concisión o el drama continúan a día de hoy siendo una constante de las agendas informativas y, por extensión, marcando las rutinas del ejercicio profesional en la elaboración de estos y todo tipo de

---

²⁵ Wolfsfeld, Gadi. (2004): *Media and the Path to Peace*. Cambridge University Press

²⁶ Rodríguez, Maximiliano. (2019): Análisis del sistema comunicativo de La Vanguardia y el público en el conflicto político y social de Venezuela. Universitat de Girona (TFG)

²⁷ Rodrigo, M. (2003): *La narrativización de la violencia*. Cuadernos Del CAC.

²⁸ Requejo, M. (2018): *Comunicación para la violencia y la paz. Límites y desafíos en el desarrollo de un modelo informativo para la resolución pacífica de conflictos*. Estudios Sobre El Mensaje Periodístico.

mensajes. Un hecho que termina por hacer que los medios de comunicación presten poco interés al análisis de las posibles salidas y raíces del conflicto y pongan su foco de atención, por el contra, en aquellos aspectos que consideran más objetivos, es decir, en los temas más visibles y banales del problema”

Com es veurà més endavant, en l’anàlisi de les notícies emeses per la premsa argentina, concretament el *Clarín* i el *Página12*, aquests elements seran recurrents en les seves informacions i a l’hora de construir el seu relat.

Finalment, per poder comprendre de manera profunda el mecanisme dels mitjans de comunicació de masses, s’ha de tenir present que els mitjans han canviat molt en els últims temps i que es mouen en l’era digital i global, amb els canvis que això comporta. Tal com diu Manuel Castells en el seu llibre *Comunicación y poder*:²⁹

“... La comunicación de masas en el sentido tradicional ahora también es una comunicación basada en Internet tanto en su producción como en su transmisión”

Aquests són les bases teòriques que s’utilitzaran a l’hora d’analitzar les peces periodístiques dels dos mitjans argentins. A partir d’aquesta anàlisi, i tenint en compte aquestes referències s’extrauran conclusions entorn de l’objectiu.

2.2 Avortament

2.2.1 Realitats al voltant de l’avortament

L’avortament és un tema recurrent en l’actual discussió pública social, sobretot en països del continent americà. Però quan es publiquen entrevistes o articles als mitjans al voltant d’aquesta temàtica, se centren en la posició que adopta la persona entrevistada o

---

²⁹ Castells, Manuel. (2009): *Comunicación y poder*. Alianza Editorial

la persona que escriu davant aquesta temàtica, però mai en el concepte de l'avortament en si.

En primer lloc, doncs, què s'entén per avortament? Segons la definició del diccionari, es tracta de l'acció d'avortar, l'efecte. Però en el llenguatge mèdic, en canvi, es parla d'avortament com a terminació de l'embaràs de forma espontània o per inducció.

Com a dada general, es coneix que segons un estudi dels Estats Units, entre el 10 i el 20% dels embarassos, acaben en un avortament espontani. I un de cada 160 embarassos acaba amb la mort del nadó. En els dos casos, de manera involuntària.

En segon lloc, és important saber, que en el debat sobre l'avortament se solen utilitzar els termes “despenalitzar” i “legalitzar” de manera sinònima, quan no ho són i hi ha una important diferència. Quan es parla de despenalitzar, significa que l'avortament deixi de ser considerat un delicta, és a dir, que la llei deixi de contemplar un càstig per les dones que el practiquen o les persones que hi col·laboren. Legalitzar, en canvi, implica modificar les lleis necessàries perquè l'avortament sigui considerat part del dret a la protecció de la salut, i per tant, s'ofereixi un servei mèdic segur dins dels serveis de salut, tant públics com privats.³⁰

I en tercer lloc, s'ha de tenir present que la pràctica de l'avortament ha estat debat i tabú en la majoria de societats del món, en diverses etapes de la història. És per aquest fet, que l'avortament ha estat amagat, silenciats i castigat en molts moments a diferents països, i la seva pràctica s'ha portat en la clandestinitat de manera arriscada. Segons un estudi de *The Alan Guttmacher Institute*, la legalitat de l'avortament no depèn només de les lleis, sinó d'altres factors com són el context socioeconòmic, religió o el pensament de la comunitat mèdica d'aquell país.³¹ Aquestes dades es poden constatar en el mapa de *l'Annex 2.2.1.1*, on es mostra la situació legal de l'avortament a tots els països del món. La informació d'aquest mapa s'actualitza a temps real pel mateix *Center for*

---

³⁰ Center for reproductive rights. (2003): *The World's abortion Laws*. New York (Recerca)

³¹ Rahman Anika; Katzive, Laura; Henshaw, Standley K. (1998): *A Global Review of Laws on Induced Abortion, 1965- 1997*. In *International Family Planning Perspective*, vol. 24, núm 2. Nueva York, The Alan Guttmacher Institute, june 1998.

reproductive rights. I en les taules dels *Annexos 2.2.1.2 i 2.2.1.3*, on s'explica per països, en quines causes concretes està permesa la pràctica de l'avortament.

És important conèixer l'existència d'aquesta heterogeneïtat legal entorn l'avortament per poder tenir una base comparativa al cas a Argentina, que conforma l'objecte d'estudi d'aquest treball. Per aconseguir aquesta visió s'utilitzaran els casos d'El Salvador i Tunísia.

Segons el *Center for Reproductive Rights*, Xile i El Salvador són els dos únics països al món, on en l'actualitat, l'avortament és il·legal en qualsevol circumstància. Aquesta dada és important a l'hora de concebre la situació d'El Salvador al voltant de l'avortament.

Primer de tot, és important saber que abans de la guerra civil, entre els anys vuitanta i principis dels noranta, l'avortament era legal, tant en cas de violació, com davant un possible risc per la vida de la mare gestant en aquest país de l'Amèrica Central. Però quan va finalitzar el període de guerra, el partit conservador del país, amb el suport dels Estats Units i l'església catòlica van modificar la constitució salvadorenca i van concedir "el dret a la vida de l'embrió" i amb això, van penalitzar l'avortament en qualsevol cas. Segons Latanya Mapp Frett, advocada pels Drets Reproductius arreu del món, aquests tipus de lleis no prevenen l'avortament, i per tant, no tenen cap sentit.³²

Aquesta il·legalització de l'avortament segueix vigent en l'actualitat. A més, l'avortament està penalitzat amb dures condemnes. Al voltant d'aquestes condemnes, Latanya Mapp Frett explica en el documental, que moltes dones arreu del món acaben a la presó per avortaments espontanis. Perquè, segons diu l'advocada, normalment és molt difícil determinar què és el que ha passat realment.

A El Salvador es coneixen, almenys, disset casos de dones que han estat empresonades i condemnades, fins a cinquanta anys de presó, per haver patit un avortament espontani. Aquests són els casos que es coneixen de dones adultes, però són moltes les nenes

---

³² Fiorentini, Francesca. (2017): *Right to life*. Natgeotv. Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=oR6fIcarFhQ> (Curt documental)

menors d'edat que queden embarassades per fruit de violacions i abusos. Aquestes nenes tenen sovint, dificultats per dur l'embaràs endavant i finalitzar-lo amb èxit. Elles també són jutjades amb la llei que recull La Carta Magna del país. *Las17* és una organització que pretén reivindicar aquestes situacions i sobretot, criminalitzar i demanar la llibertat de les disset dones empresonades.³³ També visibilitzen la realitat d'aquestes nenes menors d'edat amb iniciatives com la de #JusticiaparaImelda: Bessy Ríos, defensora dels drets humans, explica el cas d'Imelda:

*“Imelda desde sus doce años és agredida sexualmente por su padrastro. Éste delito continuado, esta agresión continuada le produce un retraso emocional i afectivo. Hace pocos meses durante el embarazo sufrió dolores y un desgarre que causaron un aborto espontáneo. En el mismo hospital la detienen por homicidio y un testigo lo corrobora, su padrastro. El mismo que la ha estado violando reiteradamente.”*³⁴

Segons Denis Muñoz, advocat defensor de Teodora, dona empresonada i condemnada a 30 anys per homicidi amb agreujants, després de patir un avortament espontani.

*“És un tema complicado, porque el aborto espontáneo no és delito como tal. Entonces, si bien es cierto, no està penalizado teóricamente pero en la práctica, si. En estos casos, las mujeres son declaradas culpables automáticamente y presuponen que fué intencionado”*³⁵

Davant aquest marc legal, apareixen, com a molts altres països, per exemple Argentina, un gran nombre d'organitzacions i plataformes que conformen un moviment social, bàsicament format per dones que diuen “prou”. En el cas concret d'El Salvador,

---

³³ Cardaci, Dora. (2014): *Penalización del aborto en El Salvador: la lucha por los derechos de Beatriz*. Universidad Nacional Autónoma de México, Programa Universitario de Estudios de Género.

³⁴ Las17. (2019): *Justicia para Imelda*. (Docu – entrevista). Disponible a: https://www.youtube.com/watch?time_continue=8&v=FawvUnmDIuM&feature=emb_logo

³⁵ Fiorentirni, Francesca. (2017): *Right to life*. Natgeotv. (Curt documental). Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=oR6f1carFhQ>

proposen una llei per despenalitzar l'avortament. Aquesta despenalització és el primer pas cap a la legalització.

La realitat legal entorn l'avortament de Tunísia és molt diferent. Al contrari del que es pot pensar, Tunísia és un país avançat en tot el que té a veure amb la condició de la dona, en comparació amb altres països musulmans. Aquest país és conegut per la seva excepcionalitat dins els països àrabs. Les dones tunisianes poden gaudir de molts drets com divorciar-se, votar, presentar-se a càrrecs públics, crear empreses, exigir salaris igualitaris i avortar, entre d'altres.³⁶

Per entendre aquest context “liberal” de Tunísia, s’ha de tenir present que el 98% de la població del país és musulmana però tot i això, han adoptat interpretacions poc restrictives de la *Sharia*, la Llei Musulmana, respecte a la dona i la família. Per exemple, la poligàmia ha estat abolida i l’edat mínima per contraure matrimoni s’ha establert a disset anys. Aquestes són algunes de les mesures que fan d’aquest país un cas excepcional entre els països musulmans.³⁷

L’avortament espontani no és il·legal i des del 1973, l’avortament induït tampoc, per petició de la dona fins als tres mesos de gestació. Mesures com el programa nacional de planificació familiar que inclou serveis d’avortament, han facilitat la ràpida adopció del procediment d’avortament amb medicaments i pràctiques basades en l’evidència. Després del primer trimestre d'embaràs, l'avortament està permès en els centres de salut autoritzats quan hi ha una necessitat imperiosa de preservar la salut física i mental de la mare o en el cas d'una anomalia en el fetus.³⁸

Segons la Dra. Hajri:

---

³⁶ Redacció. (2017). *Cómo Túnez se convirtió en el país más feminista del mundo árabe*. BBC Mundo. (Reportatge). Disponible a: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-38646934>

³⁷ Redacció. (2011): Túnez. *Ipas, protegido la salud de las mujeres y promoviendo el respeto a sus derechos reproductivos*. (article). Disponible a: https://web.archive.org/web/20111212211837/http://ipas.org/Library/News/News_Items/Tnez.aspx

³⁸ Rullansky, Ignacio. *El aborto y los derechos de las mujeres en Túnez: un caso excepcional en el Medio Oriente*. Academia.com (assaig)

“El procedimiento de aborto con medicamentos fue aceptado por las mujeres y profesionales de la salud de Túnez no solo cómo un método moderno y seguro, sino también cómo un medio para que las mujeres logren mas autonomía y autodeterminación.”

Des del 2001 cada vegada més dones utilitzen els medicaments per avortar, però una gran part de les dones tunisianes no coneixen aquests mètodes i recorren a la clandestinitat, perquè fora de l'entorn mèdic, en molts casos segueix sent tabú.³⁹ Per aquest motiu, fa pocs anys s'ha despertat un moviment social vinculat a la lluita feminista amb la voluntat de visibilitzar i divulgar aquestes mesures per totes les dones del país. També des de l'organització *Ipas* es vol fer arribar aquests mètodes i mesures a altres països musulmans.

Com es pot observar amb l'exemplificació d'aquests dos casos, les realitats al voltant de l'avortament són molt diverses en els diferents territoris. Una part la marca la llei, però per altra banda és clau l'assimilació d'una cultura, la religió o la política d'aquell context concret. Tant en el cas de Tunísia, com en el d'Argentina, la clandestinitat està molt arrelada a les seves respectives realitats, encara que existeixin paràmetres legals en determinats casos.

La diversitat de casos és útil per poder tenir una visió general de les diverses realitats que existeixen arreu del món i per poder fer una comparació o assimilació en l'estudi del cas d'Argentina.

2.2.2 Corrents de pensament

Entorn del debat sobre l'avortament s'han creat relats al voltant de les diverses realitats que existeixen arreu del món. Alguns d'aquests discursos sostenen la seva pràctica i

---

³⁹ Redacció. (2018): *¿Cómo es el aborto en el mundo islámico?*. BBC News Mundo (noticia). Disponible a: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-45161474>

d'altres, la rebutgen. S'ha de tenir present, però, que aquesta dualitat ha existit des del món antic fins a l'actualitat:

En l'època dels grecs, els pensadors i filòsofs també participaven d'aquest debat. Per exemple, els pitagòrics, segons el professor Miguel Da Costa, al·ludien a la moralitat i es posicionaven en contra de l'avortament:

*“Nadie podía quebrar el ciclo nacimiento-muerte, sin transgredir una severa y cósmica. De ahí que el asesinato y el suicidio estaban proscritos de la moral pitagórica. Los pitagóricos, por tanto, eran contrarios al aborto. Creían que el feto poseía un alma y que era un ser animado desde el primer momento de la concepción”*⁴⁰

En el mateix període històric, l'Escola Platònica, al contrari que Pitàgores creia que el fetus no tenia ànima, només la tenia un cop nascut el nadó, segons Edelstein:

*“Platón sostenía que la vida humana comenzaba en el momento de nacer. La escuela platónica en general, corrobora esta afirmación, negando que el feto posea alma cuando aún se encuentra dentro del útero materno. El alma se asocia con el cuerpo al momento de nacer”*⁴¹

En l'actualitat el debat sobre l'avortament segueix molt viu en determinades regions del món, com és el cas d'Argentina. Avui en dia hi ha dos corrents de pensament que defensen les dues perspectives al voltant del debat.

Per una banda, la lluita feminista es posiciona, des de l'anomenada “primera onada” als anys vint, fins aquest mateix instant, a favor de l'avortament. El feminisme creu que hi ha tres raons fonamentals per les quals ha d'existir aquesta opció de manera legal: en primer lloc parlen del dret a decidir, com a dret humà. En segon lloc, al·leguen a la salut pública pel perill que suposa avortar de manera clandestina. I finalment, a la salut mental pel que suposa tenir un fill no desitjat quan la dona és menor d'edat.⁴²

---

⁴⁰ Da Costa, M. (1993): *Los filósofos presocráticos*. Universidad de Concepción

⁴¹ Edelstein, L. (1967). *Ancient medicine*. Baltimore university press

⁴² *Avortament*. Disponible a: <https://sites.google.com/site/tdravortament/home> (Trellat de Recerca)

En la mateixa línia, existeixen molts tractats internacionals que categoritzen el dret a l'avortament com a dret humà. De la mateixa manera que ho fan algunes constitucions i òrgans al voltant dels drets humans fonamentals, en diversos punts del món⁴³

Per altra banda i de manera contrària, l'Església Catòlica creu que “cada vida importa” i es posiciona negativament a l'opció de l'avortament. Segons l'Església “totes les vides són sagrades des del moment de la concepció”. En aquest mateix posicionament, trobem el moviment *Pro-vida*, que va néixer als anys setanta i vuitanta als Estats Units, a conseqüència dels canvis socials que experimentava la societat americana. A Espanya també va aparèixer, però l'any 2010, es va fer més notable arrel de la *Llei de l'Avortament* promoguda per Rodríguez Zapatero.

Entre aquests dos corrents es troba el grup *Catòlicas por el Derecho a Decidir*, que va néixer als països llatinoamericans. Es tracta de dones catòliques que creuen reconciliable la lluita feminista amb el fer de seguir la religió catòlica: “Decidir sobre el propio cuerpo es compatible con la religión”.⁴⁴ Aquest grup de dones té seus a molts països llatins, com per exemple, Argentina.

L'estudi d'aquests corrents és important per poder fer una anàlisi completa i conèixer la realitat d'Argentina. Per poder fer aquest estudi, s'ha d'investigar el context argentí al voltant del debat sobre l'avortament.

2. Metodologia del treball

Per poder donar resposta a les qüestions plantejades a l'inici del treball, es farà una recerca constatada que permetrà parlar entorn de l'objecte d'estudi, el debat sobre l'avortament. En primer lloc, s'ha fet un estudi del pensament postmodernista des del qual es vertebrava tota part del marc teòric. Aquesta part se centra en la creació de mentalitats i relats. Que és un relat i com es creen contínuament, aquests, al voltant

---

⁴³ (2019) *The World's Abortion Laws*. Center for reproductive rights. New York

⁴⁴ *Catòlicas por el Derecho a Decidir*, Argentina. Disponible a: <http://catolicas.org.ar/>

d'una realitat concreta. El poder dels relats construïts pels mitjans de comunicació, des d'una perspectiva teòrica i generalitzada, també formen part del marc teòric d'aquest treball. Aquest apartat s'ha fet a partir de llibres, tesis d'altres estudiants i apunts del grau. Per poder completar aquesta primera part, s'ha cregut necessari plantejar, de manera breu, el context polític i social en què es troba Argentina, i quina és la realitat que s'hi viu, al voltant de l'avortament. Aquesta visió s'ha aconseguit fent un estudi del context d'Argentina a partir de vídeos documentals del país, notícies sobre política i cultura i documents antics. Sempre centrat en el debat: agents que hi intervenen, antecedents polítics com són els diferents períodes de dictadura, en quin punt es troba la cultura i l'educació sexual al país i la resposta social a tot plegat.

En segon lloc, s'ha utilitzat el mètode de l'anàlisi, que permet extreure diverses conclusions al voltant del debat sobre l'avortament als mitjans de comunicació. Aquesta anàlisi de mitjans es basa en dues publicacions argentines, *Clarín* i *Página12*. S'han triat aquestes i no altres, pel fet que ser mitjans del mateix país permet una proximitat que no aporta un mitjà català, per exemple, en aquest cas. I tot i que les xarxes han tingut un paper important en aquest debat, s'ha escollit la premsa escrita per tenir una visió des d'un mitjà tradicional i amb menys dificultats de públic generacional.

L'anàlisi s'ha fet a partir d'una recerca exhaustiva a les hemeroteques dels dos diaris, al voltant de l'any 2018, on el debat va tenir més repercussió i per primera vegada es va portar a les dues cambres. Així doncs, se centrarà en un conjunt de cinquanta peces periodístiques, entre notícies, cròniques i articles d'opinió, que s'extrauran a través del seu web.

L'objectiu d'aquesta anàlisi és saber com han tractat els fets que s'han anat succeint durant aquests dotze mesos, els diaris *Clarín* i *Página12*. La ideologia de cada mitjà, la subjectivitat a l'hora de donar informació i la manera de referir-se als dos bàndols del debat seran alguns dels ítems que es valoraran en aquesta anàlisi. La tria de les publicacions s'ha fet amb la voluntat de donar dues visions amb una certa distància ideològica i línies editorials força allunyades. Aquesta diferència permet veure dues construccions de relats diverses que arriben, igualment, de diferent manera al públic lector.

El debat sobre l'avortament a Argentina, com s'explica més endavant, és molt prolongat en el temps, i és per aquest motiu, que s'ha hagut d'acotar el període analitzat perquè fos viable d'acord amb el treball. El període que s'ha agafat, per tant, abraça un any aproximadament i comprèn des del 19 de gener del 2018 al 22 de desembre, d'aquest mateix any. Aquesta línia temporal s'ha escollit en funció dels esdeveniments més rellevants al voltant del debat, ja que és l'objecte d'estudi d'aquest treball. En el moment de triar les peces a analitzar s'han escollit les notícies que s'havien publicat en els dos mitjans en dates assenyalades en referència al debat, o de més auge d'aquest. En els dos mitjans s'han escollit les peces d'una mateixa data, ja que això permet veure a qui o a què donen visibilitat les dues publicacions, respectivament.

Un cop triades les peces, a l'hora de començar amb l'anàlisi, s'han dividit en quatre grans blocs al voltant del debat. Un cop distribuïdes, s'han plasmat de manera gràfica mitjançant una anàlisi quantitativa de forma representativa. És a dir, s'han quantificat quantes notícies de les analitzades parlen de les veus a favor i en contra de la proposta per la legalització de l'avortament o el moviment social als carrers d'Argentina. Aquesta part de l'anàlisi ha permès veure quin mitjà dona més visibilitat a una part o altra del debat i relacionar-ho amb la ideologia que presenta cada un. Es pot dir que aquests gràfics, a gran escala, responen a la pregunta: Quina cobertura donen els dos mitjans, dels fets que envolten el debat sobre l'avortament a Argentina?

El pas següent, una vegada obtinguda la informació quantitativa que ens donen els gràfics, es comença una anàlisi qualitativa basada en diverses preguntes: Quins criteris utilitzen per informar? Quin gènere és el que predomina a l'hora de donar informació? A qui donen veu en les seves publicacions? Quin relat hi ha darrere d'aquestes notícies? Amb aquestes preguntes es veu clarament quines són les premisses a l'hora de fer l'anàlisi. A més, a l'hora de fer l'anàlisi, aquestes preguntes han donat molta informació per poder extreure certs resultats.

Amb els resultats extrets de les dues parts de l'anàlisi, tant la representació quantitativa com la part qualitativa, han permès extreure conclusions força evidents al voltant dels dos mitjans de comunicació, tant Clarín com Página12. Un cop s'han obtingut les

primeres conclusions, aquestes es plantejaren tenint en compte la perspectiva de la construcció de relats i del context particular del debat a Argentina. D'aquesta manera, s'han pogut extreure les conclusions finals que han donat resposta a les hipòtesis plantejades de l'inici, que han permès finalitzar aquest Treball Final de Grau.

3. Anàlisi dels mitjans de comunicació *Clarín* i *Página12*

4.1 Resum dels esdeveniments al voltant del debat sobre l'avortament a Argentina

Per poder dur a terme l'anàlisi dels mitjans de comunicació necessària per assolir l'objectiu del treball, s'han d'estudiar els successos al voltant del debat sobre l'avortament i la situació i el context d'Argentina entorn aquest conflicte.

En primer lloc, s'ha de tenir present que aquest treball se centra en els episodis més recents, que van succeir a partir del 2018, però que parlem d'un debat latent des de fa molts anys. Als anys setanta, van començar les accions de lluita, que van ser seguides després de recuperar la democràcia amb la *Comisión por el Derecho al Aborto*, després amb les experiències de *Mujeres Autoconvocadas por el Derecho a Decidir*, i l'*Asamblea por el Derecho al Aborto*. Tot així, fins a arribar a l'actual *Campaña por el Derecho al Aborto Legal, Seguro y Gratuito*, que l'any 2018 va aconseguir que el projecte de llei que despenalitzava i legalitzava l'avortament arribés, per primer cop, al Congrés de la Nación.⁴⁵

Per entendre l'evolució legal i social al voltant de l'avortament, l'estudi s'ha de remuntar als inicis, els moviments feministes dels anys setanta. La lluita feminista ha

---

⁴⁵ Tarducci, Mónica. (2018): *Escenas claves de la lucha por el derecho al aborto en Argentina*. Revista *SALUD COLECTIVA*. 14(3):425-432. doi: 10.18294/sc.2018.2036

estat clau per aconseguir progressos entorn dels drets de les dones, entre els quals es troba el dret a decidir sobre el mateix cos. El debat sobre l'avortament, doncs, és un dels reclams d'aquesta lluita a Argentina i es podria dir, que arreu del món.

Durant els anys setanta, un seguit de grups feministes, van polititzar la vida quotidiana i van assenyalar com a greus injustícies els abusos de poder que es cometien en l'àmbit considerat "privat", i les van exposar a l'arena pública. En aquell moment, tant la *Unión Feminista Argentina*, com el *Movimiento de Liberación Feminista* s'expressaven públicament respecte a la importància per les dones de viure una sexualitat lliure i reclamaven per l'avortament legal: "El embarazo no deseado es un modo de esclavitud".

L'any 1974 ambdues organitzacions es manifesten en contra del decret presidencial que prohibeix la difusió i venda lliure d'anticonceptius, com una picada d'ullet a l'esquerra que proclamava que "el control de la natalitat era una arma de l'imperialisme nord-americà".⁴⁶ L'any següent, el 1975, es va anomenar l'Any Internacional de la Dona. En aquest context, les feministes van intentar apropar les seves demandes, que no van ser ben rebudes. En aquest punt, van formar el *Frente de Lucha por la Mujer*, que exposava en el seu programa diverses demandes, entre les quals, destaca la petició de derogació del decret-lllei que prohibia la difusió i ús d'anticonceptius i l'avortament legal i gratuït.

Just després, l'any 1976, Argentina va patir un Cop d'Estat per part de Jorge Rafael Videla, i fins al 1983 va estar sota un règim dictatorial. El període posterior a la dictadura, a Argentina es va presentar com un període on les dones podien presentar les seves demandes, que ampliaven els drets democràtics que en aquell moment es restablien. Entre d'altres, es parlava del divorci, la pàtria potestat, el dret a una sexualitat plena i a l'avortament legal. Les mostres van quedar en càntics i lemes com: "Qué destino, qué destino, muere una mujer al día por aborto clandestino".

L'any 1987, tots aquests grups de feministes van promoure la conformació de la *Comisión por el Derecho al Aborto*. Aquesta comissió va aconseguir que l'avortament

---

⁴⁶ Cano, I. (1982): *El movimiento feminista argentino en la década de los 70*. *Todo es Historia*. (183): 84-93

sortís del silenci i arribés als espais públics. Visibilitzar la lluita de les dones entorn l'avortament.

El 1990, durant la celebració del *V Encuentro Feminista Latinoamericano y del Caribe*, es va proposar fixar el dia 28 de setembre com el dia “por el derecho al aborto de las mujeres de América Latina y del Caribe”. Al cap de dos anys, l'any 1992, la *Comissió* va presentar per primer cop a la Cámara de Diputados el projecte sobre Anticoncepció i Avortament. En aquest projecte s'exigia que s'assegurés a la població la informació sobre mètodes anticonceptius, que hospitals i centres de salut tinguessin personal adequat per i serveis gratuïts per assegurar l'anticoncepció a tots els sectors socials i entorn de l'avortament, reconèixer el dret de tota dona a interrompre l'embaràs abans de les dotze setmanes de gestació. Recordem la consigna, “antinceptivos para no abortar, aborto legal para no morir”.⁴⁷

La dècada dels noranta va ser una època productiva pels que reivindicaven el dret de les dones a avortar. L'any 1999 la *Central de Trabajadores* va incloure el punt de la despenalització de l'avortament en el seu programa. Aquell mateix any, també es va publicar un article al *12 Páginas*, mitjà de la premsa argentina, sota el títol “El aborto clandestino: un pacto de silencio”, escrit per la coordinadora de la comissió

*“En la Argentina se practican mas de 500.000 abortos cada año. Muere mas de una mujer pobre por dia por la clandestinidad del aborto y su realizacion en pesimas condiciones sanitarias”*⁴⁸

El 2001 van haver-hi mobilitzacions massives al voltant d'aquestes demandes i van tenir lloc les anomenades *asambleas barriales*, que van donar lloc l'any 2002, a l'*Asamblea por el Derecho al Aborto*. Un dels motors que va promoure la creació d'una assemblea va ser el de generar una estratègia política per portar les seves propostes a les esferes polítiques.

---

⁴⁷ Coledesky D. (2007): *Historia de la Comisión por el Derecho al Aborto*. (Internet) Disponible a: <https://tinyurl.com/ycxb5onx>.

⁴⁸ Mujeres en Red, el periódico feminista (1999-2008): *Aborto clandestino: un pacto de silencio*. (Internet) Disponible a: <http://www.mujeresenred.net/spip.php?article180>

L'any 2005 es llença la *Campaña Nacional por el Derecho al Aborto Legal, Seguro y Gratuito*,⁴⁹ que estava integrada per un gran nombre d'organitzacions no governamentals defensores dels drets de les dones. *La Campaña* continua amb la lluita d'anys per l'avortament legal, de manera profunda i es van incorporant més organitzacions. De moment participen 400 organitzacions de tot el país, que visibilitzen la problemàtica.⁵⁰

Juntes van presentar projectes de lleis en diverses ocasions, aconseguint que en l'últim intent, l'any 2008, arribés a discutir-se en ambdues cambres, tant la de diputats com la de senadors. A la primera va ser aprovada el dia 14 de juny, però el 8 d'agost va ser rebutjada per la cambra de senadors.⁵¹

Per finalitzar, s'ha de tenir present que segons *la Campaña* existeix una despenalització social de l'avortament, i per tant, que el tema va sortir del silenci en el qual es trobava i que avui es debat públicament. Però el més important és que hi ha una part notable de la població argentina que està d'acord amb la necessitat d'acabar amb l'avortament clandestí.

També s'ha de tenir en compte que la presència en els mitjans de *la Campaña*, ha permès que es conegués el *Fallo FAL* emès per la Corte Suprema l'any 2012.⁵² Aquest cas reafirma que hi ha casos d'avortaments no punibles a Argentina, i que aquests casos no necessiten ser jutjats: en tota mena de violació i si està en risc la vida o la salut de la dona.

---

⁴⁹ Zurbriggen R, Anzorena C.(2013): *Trazos de una experiencia de articulación federal y plural por la autonomía de las mujeres: la Campaña Nacional por el Derecho al Aborto, Legal, Seguro y Gratuito en Argentina*. El aborto como derecho de las mujeres: Otra historia es posible. Editorial Herramienta. p. 17-38.

⁵⁰ Tarducci, Mónica. (2018): *Escenas claves de la lucha por el derecho al aborto en Argentina*. Revista *SALUD COLECTIVA*. 14(3):425-432. doi: 10.18294/sc.2018.2036

⁵¹ AAVV (2005), *Presentación de la Campaña Nacional por el Derecho al Aborto legal, Seguro y gratuito*. Disponible a: <http://www.derechoalaborto.org.ar/>

⁵² Defensoría Oficial ante la Corte Suprema de Justicia de la Nación. (2012): *Proces judicial: Sentència del Fallo F.A.L*. Disponible a l'Annex 1

La Campaña ha incorporat organitzacions de drets humans com són el *Centro de Estudios Legales y Sociales* i *Amnistia Internacional*. Gràcies a aquestes organitzacions es va fer més visible davant l'opinió pública que el dret a l'avortament, és una qüestió de drets humans, sota el lema: "El derecho al aborto como deuda de la democracia".

Un fet important és que la lluita ha arribat als estaments més joves de la població que s'han fet seva la lluita i han fet la seva revolució des de les xarxes socials i per tant, ha transcendit de les esferes privades a l'esfera pública. Aquest fet pot estar lligat a les discussions a les aules escolars de la *Ley de Educación Sexual Integral*, allà on es va poder implantar.

Aquest últim intent de portar les demandes a les cambres, va desencadenar que el debat sobre l'avortament es mediatitzés i se'n parles durant mesos en mitjans de comunicació de tot el país, i omplint els carrers sota un vel de mocadors verds i amb el lema "Educación sexual para decidir. Anticoncepción para no abortar. Aborto legal para no morir".⁵³⁵⁴

Tenint en compte aquest context en el qual es mou el debat de l'avortament a Argentina, per dur a terme l'anàlisi dels mitjans de comunicació, s'han triat dos mitjans de premsa escrita, amb dues visions diferents d'aquest mateix debat.

4.2 Dos mitjans amb visions diferents

Com s'ha dit anteriorment, en l'actualitat, el món viu immers en l'era digital on es pot estar informat de manera instantània de qualsevol fet que passi a qualsevol punt del planeta. I en alguns casos, inclús, es pot fer un seguiment en viu d'alguns d'aquests fets, gràcies a *l'streaming*.

Aquest fet provoca que hi hagi en primer lloc, un accés lliure a la informació, i al mateix temps, un excés d'informació. Això pot presentar un problema, perquè a la vegada que s'està informant també es desinforma. En quin sentit? Doncs aquesta allau

---

⁵³ Peker, Luciana. (2019): *La revolución de las hijas*. Paidós, Ciudad Autónoma de Buenos Aires

d'informació sense filtre provoca que tot pugui ser notícia sense mantenir l'ètica. Per exemple, Internet és una font molt accessible per buscar informacions de tota mena de fonts.

“Internet se usa cada vez más para acceder a medios de comunicación (televisión, radio, periódicos), así como a cualquier forma de producto informativo o cultural digitalizado (películas, música, revistas, libros, artículos de periódicos, bases de datos).”⁵⁵

En aquest punt d'estar informats constantment, a vegades, fins i tot, de manera inconscient, apareixen les anomenades *fake news* o notícies falses. Saber quina és la font fiable que dóna la informació des de la veritat, cada vegada és més complicat. Per això, és important tenir una lectura crítica davant qualsevol informació. En els temps actuals, qualsevol individu, col·lectiu o empresa informa i s'ha de tenir present, que en alguns casos ho fan per escapar de les pressions i independitzar-se d'algun poder superior i en altres, el que més importa és vendre, la rendibilitat. Encara que la funció principal d'un mitjà de comunicació sigui la d'informar a la ciutadania, s'ha de tenir present que els mitjans són empreses que depenen d'un grup amb uns interessos concrets. Darrere de la difusió d'informació hi ha certs interessos ocults que fan que s'ometi o s'accentuï certa part de la informació que es vol donar.

Aquesta situació es dóna fonamentalment en les xarxes socials i plataformes digitals, on tothom pot participar de l'opinió pública, però també succeeix de manera similar als mitjans de comunicació tradicionals i digitals. A l'hora d'analitzar les seves informacions, és essencial tenir en compte que existeixen certs interessos, tant econòmics com ideològics. Per exemple, la línia editorial d'un mitjà és important per poder treballar en les seves informacions, perquè depèn de les bases de la línia editorial es pot saber quins interessos s'amaguen al darrere i perquè la balança es decanta per un bàndol o per altre en el debat, en el cas d'aquest treball.

El debat sobre l'avortament a Argentina ha ocupat un gran espai en els mitjans i en l'opinió pública del país i internacional, però de maneres diferents. A continuació

---

⁵⁵ Castells, Manuel. (2009): *Comunicación y poder*. Alianza Editorial

s'analitzaran al voltant de cinquanta peces informatives de *Clarín* i *Página12*. Els dos mitjans informen diàriament dels fets succeïts al voltant del debat sobre l'avortament, però fan des de dos punts de vista molt diferents.

4.2.1 *Clarín*

Clarín és un diari argentí que va ser fundat l'any 1945 per Roberto Noble, periodista i empresari, amb seu a Buenos Aires. El dia 28 d'agost del mateix any, es va fer la primera edició del diari amb paper. S'autodenomina com *el gran diario argentino*.

Amb una tirada de 206.837 exemplars és el diari de parla hispana amb més tirada al país. Té abast nacional i dóna prioritat, en tots els seus números, a temes locals, sobretot en les seccions d'esport i espectacles. Aquestes seccions a més de tenir un pes essencial en la publicació, també tenen un disseny diferent de la resta.

El diari va adaptar-se a l'era digital que vivim en l'actualitat, i l'any 1995 va començar a editar la publicació en format digital, amb el domini *clarin.com*. La versió digital de *Clarín* és la tercera publicació en llengua espanyola més llegida del món amb 8.179.000 usuaris únics.⁵⁶

El diari argentí es catalogava en un primer moment sota l'estructuralisme, fins als anys vuitanta, Més endavant, va anar decantant-se pel liberalisme. Des d'aquest punt de vista, la seva línia editorial té com a fonaments els del liberalisme econòmic i social. En forma de resum, *Clarín* es va mostrar favorable al cop d'estat encapçalat per Lonardi i a la posterior dictadura militar, com es feia públic amb una notícia al mateix diari l'any 1982: “*Ninguna persona responsable negará que dicha acción fue necesaria, puesto que la guerrilla había puesto al país en trance de disgregación. Algo insoportable.*”. També es va mostrar obertament en contra de qualsevol actitud i activitat sindical, ja que es va fer fora, en diverses ocasions, a part de la plantilla per aquest motiu. Per exemple, l'any 2000 es van fer fora a més de 56 treballadors.⁵⁷ Aquest fet va despertar

---

⁵⁶ Wikipedia. (2020, última edició). *Clarín Periódico: tirada*.

⁵⁷ Redacción. (2019): *Como en el 2000: vallas, policías y despidos masivos en Clarín*. Cosecha Roja (Red Latinoamericana de Periodistas Judiciales). Disponible a: <http://cosecharoja.org/como-en-el-2000-vallas-policias-y-despidos-masivos-en-clarin/>

la veu de molta gent en el cas ARG, en contra dels acomiadaments improcedents des de 1966, durant la dictadura d'Onganía.⁵⁸

Clarín forma part dels mitjans de comunicació argentins que conformen el *Grupo Clarín*, entre els quals es troben canals de televisió com *Canal Trece*, un dels canals més vistos a Argentina, pistes de ràdio a les estacions *AM* i *FM* i revistes i diaris de renom com *Olé*, l'únic diari esportiu d'Argentina i *La Nación*, diari gratuït, entre molts d'altres.

Tots aquests mitjans conformen un dels grups de comunicació més grans d'Argentina i per tant amb molt poder, que es troba lligat a altres grans poders financers i polítics. El grup exposa que la seva visió de negoci posa l'accent a invertir, produir, informar i entretenir.⁵⁹ Aquesta, fent referències al marc teòric, és una visió capitalista, basada en el negoci i els beneficis econòmics.

4.2.2 *Página12*

Página12 és un diari argentí fundat per Jorge Lanta, periodista i escriptor, junt amb Ernesto Tiffenberg. El 26 de maig d'aquell mateix any es va editar per primera vegada, a la ciutat de Buenos Aires. Segons el criteri de la mateixa publicació és *la otra mirada* del periodisme.

S'estima que el diari té una tirada de 16.000 exemplars entre setmana, i 25.000 el cap de setmana. És un càlcul estimat per altres mitjans, ja que la publicació no està auditada per *l'Instituto Verificador de Circulación* i no es pot saber, doncs, amb total seguretat. Amb aquestes xifres se situa com el quart diari més llegit a Argentina.

Segons un estudi del mateix diari, el 58% dels seus lectors té entre 18 i 52 anys i pertanyen, en l'àmbit econòmic, a l'anomenada classe mitjana, mitjana-alta.⁶⁰

---

⁵⁸ Ricardo Gotta. (2017): *Clarín y una historia de despidos disciplinadores*. Tiempo Argentino

⁵⁹ Grupo Clarín. (2020): *Origen y evolución*. www.grupoclarin.com

⁶⁰ *Página12*. (2020): *Los lectores*. Editorial La Página. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/usuarios/institucional.php>

El periòdic, actualment, també informa a través de les plataformes digitals en el seu portal: pagina12.com.ar. A més, és un dels primers i únics diaris que ofereixen suplementos i dominicals arreu del país, amb temàtiques poc habituals com la sexualitat i els gèneres, entre d'altres.

Des dels seus inicis *Página12* va situar-se en una posició ideològica de centreesquerra i s'identificava amb el progressisme, conegut per recolzar la creació d'un Estat del Benestar, entre d'altres. A més, amb la fusió del 2016, es va deixar entre veure l'acceptació del sindicalisme. La línia editorial, per tant, es mou al voltant d'aquests fonaments i la publicació assegura que té un compromís amb la democràcia i els drets humans. A més, parla d'informar des de la independència i exposa la necessitat de plantejar les preguntes necessàries, més que donar respostes.⁶¹

Al llarg dels anys alguns accionistes van passar a ser directors de la publicació, fins a l'any 2016.⁶² En aquell moment va passar a formar part de l'empresa de mitjans Grupo Octubre, que compta amb altres formats de mitjans com la ràdio i la televisió, i que està administrat per la *Fundación Octubre de Trabajadores de Edificios*, del qual, el sindicalista Víctor Santa María, és president.⁶³ La *Fundación Octubre* fa vint anys que desenvolupa projectes de captació i culturals d'abast nacional.

Sota la direcció de Santa Maria, hi ha hagut algunes acusacions de censura per part del director. Per exemple, Santa Maria va explicar la marxa de Verbitsky al·ludint una decisió voluntària, i el columnista més conegut de *Página12* va confessar que havia estat

---

⁶¹ *Página12*. (2020): Nuestra historia. Editorial La Página. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/usuarios/institucional.php>

⁶² Redacció. (2016): *El Grupo Octubre presentó la fusión con Página 12 y el relanzamiento de la AM 750*. TELAM, Agència nacional de notícies de Bolívar. Disponible a: <https://www.telam.com.ar/notas/201605/146099-el-grupo-octubre-presento-la-fusion-con-pagina-12-y-el-relanzamiento-de-la-am-750.html>

⁶³ Wikipèdia. (2020, última edició): *Página12: Historia*.

acomiadat com a censura de les seves peces.⁶⁴ Aquesta és una de les controvèrsies de les quals s'ha parlat sobre el mitjà.

4.3 Anàlisi del sistema comunicatiu de *Clarín* i *Página12*

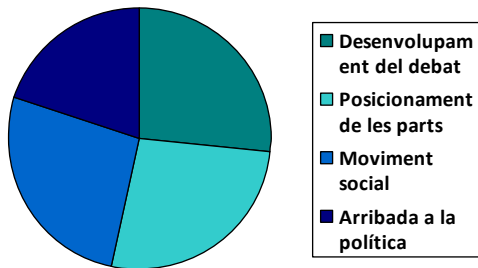
L'anàlisi del sistema comunicatiu dels dos mitjans, en aquest treball, abraça des del mes de gener de l'any 2018, fins al desembre d'aquell mateix any. S'ha acotat aquest temps per tal de poder fer una anàlisi detallada i perquè és l'any on el debat sobre l'avortament ha tingut més trajectòria, tant als carrers, com a les institucions del país, on per primer cop s'ha votat la proposta de llei. Aquesta anàlisi s'ha fet a partir d'una cinquantena de peces, i des del punt de vista de la realitat i els fets que han succeït. Els successos s'han dividit en quatre grans blocs: des del desenvolupament del debat, al posicionament d'alguns col·lectius i esferes de poder, passant pel moviment social de les dones als carrers d'Argentina, i l'arribada del debat al Congrés dels Diputats i posteriorment, al Senat.

Per aconseguir formar una idea general de quin d'aquests punts del procés tracten els mitjans en més mesura, s'ha fet un estudi per quantificar de manera visual quin impacte han tingut aquestes peces informatives en ambdues publicacions.⁶⁵

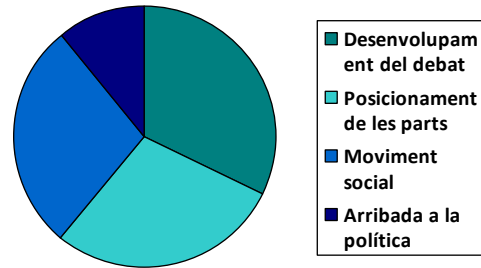
---

⁶⁴ Indart, Ramón. (2019): *Verbitsky: "Santa María me censuró porque tenía miedo de ir preso"*. Perfil, periodismo puro. Disponible a: <https://www.perfil.com/noticias/medios/horacio-verbitsky-dijo-victor-santa-maria-me-censuro-porque-tenia-miedo-de-ir-presos.html>

⁶⁵ Gràfic 1. (2020): *Annàlisi quantitativa de notícies de Clarín i Página12*. Anàlisi del sistema comunicatiu de *Clarín* i *Página12* sobre el debat de l'avortament a Argentina. (TFG, Aina Perich)

Clarín

Pàgina12

En aquests gràfics es pot observar que el repartiment que ofereixen els dos mitjans al voltant d'aquests quatre ítems, a simple vista sembla equitatiu, però des d'una anàlisi més profunda hi ha variacions notòries.

En el cas de *Clarín*, el repartiment és força equitatiu entre les quatre parts analitzades, però l'arribada a la política té una presència lleugerament inferior a les altres. Tot i ser molt lleu la diferència és significant. El mitjà centra molt l'atenció en els primers mesos del 2018, on informen de l'efervescència del debat en un aspecte ampli però sense focalitzar-se massa en el debat als congressos.

En el cas de l'altre mitjà, *Pàgina12*, la representació és molt menys homogènia en els quatre ítems. És clara la notorietat que la publicació li vol donar al posicionament de les parts i al moviment social que es genera als carrers. També crida l'atenció, en especial, el poc cobriment que fa de l'arribada del debat a la política, on només dedica quatre peces informatives.

Aquesta diferència de criteri a l'hora de parlar d'aquests punts del debat fa evident que es tracta de publicacions amb dues línies editorials molt distants, l'una de l'altra, com ja s'havia al·ludit anteriorment. *Clarín* informa des d'un punt de vista més genèric i conservador i *Pàgina12*, ho fa des d'una altra mirada, amb focus en el moviment social i el canvi cultural que comença als carrers del país.

3.3.1 Creixement del debat sobre l'avortament

El debat de l'avortament a Argentina es va iniciar als anys setanta, però la seva despenalització ha estat un reclam històric pel moviment de les dones. En l'actualitat, aquest debat s'ha anat expandint a totes les capes de la societat fins a arribar als mitjans de comunicació i posteriorment a la política, per primer cop. Els diaris, ràdios i televisions s'han fet ressò de tots els avenços que s'han anat fent en aquesta direcció i en aquest cas particular, l'expansió que ha guanyat aquest reclam en la societat argentina.

Ambdues publicacions han posat el focus d'aquest creixement i l'expansió del debat. La focalització, però, ha estat diferent en cada cas. Per un costat, *Clarín*, ha apostat per parlar de l'avortament des del punt de vista de la medicina, i com a un problema de salut pública. I en altres casos com un problema democràtic, principi de dret i principi democràtic, que s'ha estudiat en apartats anteriors.

En canvi, *Página 12*, opta per tractar el desenvolupament del debat des de la perspectiva del creixement del moviment feminista i dels drets humans. Aquesta perspectiva social és la que, possiblement, empeny a la gran cobertura que fa el mitjà del moviment social que neix als carrers d'Argentina. Tot i que els dos situen les peces, en diverses ocasions, a la secció de societat.

Un altre punt que separa els dos mitjans és que el primer, és molt més ambigu a l'hora de donar les fonts d'on extreu la informació i deixa cert dubte, sobre qui fa les afirmacions al voltant de les quals es formen les peces. Per exemple, en el subtítol d'una de les notícies analitzades, es llegeix: “Afirman que des de 1983 han muerto tres mil mujeres por abortos inseguros”.⁶⁶ En canvi, l'altra publicació fa molta referència a les fonts utilitzades i les dades sempre estan justificades per xifres i estudis concrets. Per

---

⁶⁶ Iglesias, Mariana. (23 de febrer, 2018): *La Campaña por la Ley del Aborto empezó en 2005 y se presentó y el proyecto ya se presentó 6 veces*. Sociedad, *Clarín*. Disponible a: https://www.clarin.com/sociedad/campana-ley-aborto-comenzo-2005-proyecto-presento-veces_0_BJvdi0nPz.html

exemple, van publicar una notícia que parlava de l'avortament a partir de xifres i estadístiques.⁶⁷

Quan els dos mitjans donen cobertura a un nou cas d'avortament, fruit d'un abús o violació o per altres causes, ho fan també des de perspectives diferents. El primer ho fa amb un discurs que responsabilitza a la víctima en el primer cas i fa referència a la moralitat com a mare, en el segon. Aquesta moralitat apareix enterrada en frases com, "Aún no se sabe cómo fue el aborto porque la mujer, madre de cuatro hijos, no quiso contar nada" (*Clarín*, 16 de agosto). En aquesta frase es pot veure l'èmfasi que es fa a les paraules escrites entre comes. Que per altra banda, no donen informació rellevant i necessària. Però al·ludeix a la moral, tant de la dona de la qual parla, com del lector.

Des d'aquesta perspectiva de l'avortament com a fet i realitat, el segon mitjà utilitza paraules molt dures i crítiques en els seus titulars. "En terapia por aborto", n'és un exemple. (*Página12*, 7 de agosto).

4.3.2 El posicionament d'alguns col·lectius i esferes de poder

El debat sobre l'avortament s'allarga molt en el temps. Però els últims dos anys ha estat més present que mai en la vida social i l'opinió pública argentina. La població ha pres partit i s'ha posicionat al voltant del debat, i també ho han fet les esferes de poder. L'Església s'ha posicionat obertament en contra d'aquesta pràctica, igual que alguns dels partits polítics. En canvi, algunes actrius de l'*Star System* argentí i altres partits polítics, ho han fet com a partidaris de la seva legalització.

A l'hora de parlar sobre l'avortament, com ja es va explicar al marc teòric, els mitjans se centren d'una manera molt notòria en la posició que prenen les diferents personalitats públiques entorn del debat. Però moltes vegades donen visibilitat a relats que només es mouen en la línia del discurs considerat oficial i deslegitimen els relats que s'allunyen

---

⁶⁷ Blanco, Guillermo. (6 de juny, 2018): *Los números en la Argentina*. Sociedad, *Página12*. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/99673-los-numeros-en-la-argentina>

d'aquest pensament. Com explica Marta Requejo en el seu llibre sobre la violència en la comunicació.⁶⁸

En el cas de Clarín, el relat oficial està molt present en les veus que apareixen en les seves peces. Generalment són els polítics mandataris els que ocupen les seves pàgines i els d'algun òrgan de poder, com per exemple l'Església, com a altaveu del moviment pro vida. És cert que també esmenten el nom d'alguns membres de l'oposició i veus a favor de la legalització de l'avortament, però hi passen pel damunt sense mostrar el discurs, de manera oberta i àmplia. Un exemple d'aquesta diferència, el trobem en una peça que publica el diari on el relat d'una cuinera famosa a les xarxes socials, ocupa dues pàgines.⁶⁹ En canvi, en les que parla del punt de vista dels que estan a favor de l'avortament, acaba parlant dels dos bàndols i de les diferències dels seus relats.⁷⁰

Página12, en canvi, fa la cobertura a l'inrevés. Fa protagonista al bàndol que ocupa *la Campaña* i alguns col·lectius que demanen la legalització de l'avortament. De totes les peces que se centren en les veus i el seu posicionament, el vuitanta per cent, ho fan des d'aquest punt de vista, a favor. Les altres veus queden reduïdes a peces molt breus on la seva presència és anecdòtica. Per exemple, quan fa menció a la posició de l'Església sobre el debat, dona veu a la portaveu del moviment de *Católicas por el Derecho a Decidir*. Dones que tot i seguir els principis del cristianisme estan a favor de la legalització.⁷¹

---

⁶⁸ Rodrigo, M. (2003): *La narrativización de la violencia*. Cuadernos Del CAC.

⁶⁹ Redacció. (26 d'abril, 2018): *Maru Botana escribió una carta en contra del aborto: "Es inmenso el dolor de la muerte"*. Sociedad, *Clarín*. Disponible a: https://www.clarin.com/espectaculos/fama/maru-botana-escribio-carta-aborto-inmenso-dolor-muerte_0_r1MGbPJTz.html

⁷⁰ Iglesias, Mariana. (24 de febrero, 2018): *Ley de aborto: el debate bioético y por el límite de la semana 14*. Sociedad, *Clarín*. Disponible a: https://www.clarin.com/sociedad/ley-aborto-debate-bioetico-limite-semana-14_0_SJTsXBkuz.html

⁷¹ Sánchez, Luli. (19 de març, 2018): Marta Alanís, fundadora de *Católicas por el Derecho a Decidir* Argentina: "Ya logramos la despenalización social del aborto". Sociedad, 12Páginas. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/102454-ya-logramos-la-despenalizacion-social-del-aborto>

4.3.3 Moviment social de les dones als carrers d'Argentina

En un món global que es troba immers en les noves tecnologies i el món digital, les xarxes socials són una arma útil i molt potent per tots els moviments socials que sorgeixen als carrers. En el cas d'Argentina han sigut claus per poder agermanar a moltes dones del mateix país i portar a més, el debat en l'àmbit internacional. Tot el món coneix la “marea verde” i “la celeste”.

Página12 ha sigut el mitjà que més ha potenciat aquesta part del debat i ha donat veu a la “marea verde” quasi com una propaganda, deixant clar la ideologia del mitjà. Com que es tracta d'un mitjà “alternatiu” al convencionalisme, les peces que més predominen són la crònica i l'opinió. Des d'aquests gèneres coneguts per la subjectivitat del periodista cobreix minut a minut les manifestacions i visibilitza totes les iniciatives del moviment pro avortament. Per exemple, el *Día de la Lucha por la Despenalización y Legalización del Aborto en América Latina y el Caribe*, va publicar una agenda a doble pàgina per explicar detalladament les activitats que s'havia proposat *la Campaña* per la diada. (*Página12*, 28 de setiembre). O la cobertura d'una exposició anual de fotografia que parla de la realitat sobre l'avortament a Argentina. És una exposició crítica amb les esferes de poder i il·lustra les posicions que prenen els diferents col·lectius. Torna a assenyalar als bàndols però des de la crítica social del moviment verd.⁷²

En els episodis de manifestació als carrers, els relats dels mitjans es tornen a focalitzar en la violència entre bàndols i amb paraules dures i sentenciadors en els titulars. “La Argentina antiderechos, modelo 2019”, n'és un exemple. (*Página12*, 8 de Agosto). Tal com deia, Gadi Wolfsfeld, la violència és una matèria primera essencial per parlar de debat i conflicte als mitjans de comunicació.⁷³

---

⁷² Redacció. (14 de juliol, 2018): *La realidad de Argentina en fotos*. Cultura, *Página12*. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/205997-la-realidad-argentina-en-fotos>

⁷³ Wolfsfeld, Gadi. (2004): *Media and the Path to Peace*. Cambridge University Press

Clarín, per la seva banda també parla des de la perspectiva violenta de la lluita. Parla de manera reiterada de les denúncies i queixes dels verds envers els celestes. A partir del principi de l'enfrontament, ells contra nosaltres. En el seu cas, però, també apareix com a notable protagonista el moviment contrari a la legalització. Cosa que no succeïa en l'altra publicació. (*Clarín*, 14 de Julio)

El centre de la seva visió és el relat entès com a oficial i mostra una visió política del moviment i no pas, social. El moviment desencadenat als carrers passa com anecdòtic en les seves informacions, quan ha sigut un fet multitudinari i d'interès internacional.

4.3.4 Arribada del debat a l'agenda política

Tot i que *la Campaña* porta treballant i lluitant des del 2005 per la legalització de l'avortament, ha presentat el projecte sis vegades perquè es tracti des del Congrés i mai ha arribat a succeir. Per aquest fet, és un fet històric que el debat hagi arribat al Congrés i no només que hagi entrat a l'agenda política, sinó que hagi sigut votat amb un resultat a favor al Congrés dels Diputats. Tot i que en l'última votació, la del Senat, s'hagi derogat.

Com ja s'ha exemplificat en forma de gràfic a l'inici de l'anàlisi, l'arribada del debat a la política argentina no s'ha cobert amb la mateixa intensitat que els altres punts del debat. És ressenyable perquè ha sigut un fet molt important pel país i que no havia passat mai abans. Tot i l'excepcionalitat d'aquest avenç pràcticament no ha tingut presència en ambdós mitjans.

Quan les dues publicacions fan al·lusió a aquesta agenda política, només parlen dels successos que es van esdevenir el dia de les votacions. Per tant, estem parlant de dos dies, és a dir, un parell de peces més o menys.

La diferència entre els dos mitjans recau en el fet que *Clarín* aborda el tema des de la perspectiva política i del bàndol del poder. Però sempre tenint com a punt de partida el relat oficial. En canvi, *Página12*, parla des de la perspectiva social i feminista. Dona molta visibilitat al punt de vista de les dones dins els col·lectius de poder. Per exemple, les polítiques són protagonistes d'aquestes peces.

4.3.5 Conclusions de l'anàlisi

A través d'aquesta anàlisi fragmentada sobre la cobertura que fan els mitjans de comunicació, podem fer una radiografia general de les dues publicacions, que ens permet extreure certes conclusions:

En primer lloc, els eslògans dels dos mitjans: *el gran diario argentino* i *la otra mirada*, ja donen alguna pista del tarannà de cada una. El primer deixa clar la seva ideologia més vinculada amb el liberalisme polític i econòmic. Un mitjà conservador. I el segon també es mostra lligat a l'esquerra i al sindicalisme. Aquest concepte de l'altra mirada, també es pot lligar amb una certa resistència. La ideologia també es fa present quan el mitjà dóna visibilitat a una part del debat i no a l'altra. I en els dos casos es fa evident.

L'elecció dels gèneres que els dos mitjans fan servir per informar també reafirma aquest primer punt. *Clarín* utilitza la notícia en la majoria de les seves peces, per l'objectivitat aparent que mostra. En canvi, *Página12* es deslliga del gènere per excel·lència a l'hora d'informar i tria els gèneres de la crònica i l'article d'opinió, que indiscutiblement estant lligats a la subjectivitat. A més, aquest s'allunya de l'estructura convencional de la premsa i utilitza altres seccions, que no són les tradicionals, i recórrer amb freqüència a les píndoles. Aquestes són petits escrits, d'un quart de pàgina, més o menys, que intenten abordar l'avortament en aquest cas des d'un punt de vista pràcticament íntim. De diari personal. És un recurs hàbil, perquè com el seu nom indica, són fàcils de llegir i digerir. I per tant, t'empasses l'opinió sense adonar-te'n. I com s'ha dit anteriorment som susceptibles de ser manipulats amb els relats aliens.

En segon lloc, el llenguatge. Aquest és un ítem important en aquests dos casos. Els dos mitjans tenen públics objectius diferents: *Clarín* arriba a un públic més adult i amb un estatus mitjà alt. Per tant, el seu llenguatge és molt neutre i conservador. El registre estàndard. *Página12*, per la seva banda, utilitza un llenguatge amb perspectiva de gènere, és a dir, utilitzant els articles neutres i posant la focalització en gran part en el gènere femení. Donant visibilitat així a dones de tots els àmbits i no només homes, quan es parla d'esferes de poder.

Apel·lació als sentiments. Davant un debat social, els mitjans de comunicació solen fer servir arguments sentimentals a l'hora de donar les informacions, les emocions són un punt clau pels mitjans. Com hem vist abans, la por i la violència són dues de les sensacions que més s'utilitzen a l'hora de transmetre relats de poder. Aquesta característica existeix en les dues publicacions analitzades, però en el cas de *Clarín* és més evident. En canvi, *Página12* apel·la molt al sentiment de pertinença i identitari a l'hora d'informar, sobretot, del moviment social.

També la realitat es tracta molt diferent en els dos mitjans. *Página12* parla de realitat subjectiva, perquè en diverses ocasions remarca la mateixa paraula. En el moment que es llegeix ja s'evidencia una subjectivitat, perquè com s'ha explicat a l'inici del treball, de realitats existeixen tantes com a persones hi ha al món. Per tant, no es pot parlar de realitat en singular. En canvi, *Clarín* no parla de realitats, sinó de punts de vista o veus individuals que parlen sobre un mateix tema. Retornem a l'objectivitat.

Cobertura desigual. Quan *Clarín* i *Página12* decideixen no donar-li importància i cobertura a un cert fet, en aquest cas específic, l'arribada del debat a la política amb les votacions als congressos. També s'estan posicionant d'alguna manera. Informar o no informar és d'alguna manera visibilitzar o silenciar. Prendre partit.

Finalment, també cal tenir en compte que els dos parteixen de la base que el mitjà és una empresa, forma part d'un negoci. Aquest fet és més notori a *Página12*, perquè totes les seves peces estan tallades en un punt, on només pot accedir a la informació el client, el subscriptor que paga. *Clarín* també utilitza la subscripció per privatitzar la informació. Només pots estar un minut llegint la notícia i aleshores et salta un panell de pagament. Amb això s'està quartant el dret a la informació i el públic a qui arriba forma part del mateix sector, que és el que accedeix.

4. Conclusions finals

Després d'haver fet l'anàlisi dels mitjans de comunicació argentins i haver profunditzat en la realitat que viu aquest país, al voltant del debat sobre l'avortament. S'han pogut extreure diverses conclusions, amb relació a les preguntes que sorgien, i hipòtesis que es plantejaven abans de començar aquest treball.

En primer lloc i seguint l'esquema, aquest treball ha permès afirmar que les mentalitats i els relats es creen a partir d'una realitat. Aquesta realitat no es pot entendre en singular i per aquest motiu els relats són infinits. Però s'ha de tenir present, que el bagatge històric, cultural i social dels individus conformen una part molt important d'aquestes mentalitats i de la visió d'aquesta realitat. No sempre s'han tingut les mateixes eines per poder-se enfrontar o adaptar-se a aquesta realitat i per això no es pot parlar de forma homogènia, en aquest cas.

En l'actualitat, es viu en l'anomenada era global i digital, on Internet i les xarxes socials han servit com a eines per aquesta realitat. Aquests dispositius emeten relats, moltes vegades en forma d'informacions, i influencien a la creació de relats als individus que ho llegeixen o ho escolten.

Els mitjans de comunicació de masses són l'exemple perfecte d'aquesta influència. Lluny de crear relats objectius amb informacions imparcials on només hi hagués l'impuls d'informar a la població, es mouen per motius comercials i de negocis. Però en moltes ocasions per ideologies polítiques i esferes de poder. No es pot fer referència a una objectivitat cega davant les seves notícies. I quan es llegeix la premsa, es mira la televisió o s'escolta la ràdio s'ha de fer de manera conscient i tenint en compte aquest fet. Per això, en els temps actuals, es parla molt de visió i lectura crítica davant de les informacions, perquè per construir els seus relats, donen visibilitat o ometen una part subjectiva de la realitat factual, en aquest cas concret, del debat sobre l'avortament. A més, cada vegada és més freqüent que les informacions estiguin mogudes pel sensacionalisme i la morbositat. Com diu Iñaki Gabilondo a la seva obra, *El fin de una época*, el periodisme és intencionat. En moltes ocasions cerca moure alguna cosa en els receptors.

En segon lloc, també és cert, que la situació de la legalització i la despenalització de l'avortament a escala mundial encara està molt poc considerada i el debat segueix candent en les societats actuals, com s'ha vist en els casos d'El Salvador i Tunísia. En el cas concret d'Argentina, però, el debat ha dividit la societat per la meitat i *els verds* han aconseguit fer arribar la proposta, després de sis intents, al Congrés. Però la majoria del Senat, va decantar la balança cap als celestes. D'aquesta manera la llei segueix igual, des del 2012, on pel conegut *Fallo FAL*, l'avortament és legal per causals. Els mitjans de comunicació en el cas argentí, i com s'ha dit en apartats anteriors, prenen una posició o altra segons les seves línies editorials. En relació amb la presa de posicions, es pot concloure, des del punt de vista dels arguments, que les veus partidàries de la legalització de l'avortament es mouen al voltant del Principi de Dret. Fent referència al dret a decidir, com a un dels drets humans. En canvi, els contraris a la proposta de legalització parlen en termes de ciència i llei quan es refereixen a l'avortament. Aquest argument és contrari totalment als principis postmodernistes, perquè creuen que parlen des de la veritat més absoluta i no poden moure's d'aquesta posició.

Tot això per fer referència al fet que, els verds parlen des del costat més emocional de la realitat i apel·len als sentiments a l'hora d'exposar els seus arguments, i els celestes parlen des de la racionalitat i apel·len a la raó i el pensament. La importància en les informacions dels mitjans recau en les veus i la divisió de bàndols, com a representació del conflicte violent, “nosaltres envers els altres”.

Quan s'ha començat aquest treball, s'ha fet a partir d'unes premisses i unes preguntes: Davant un debat social com aquest, com es creen les mentalitats i els relats? Els mitjans de comunicació influeixen en la creació d'aquestes mentalitats i relats? Creen, aquests, un relat objectiu, o mogut pels seus propis interessos? De quina manera?

S'ha de tenir present que com s'ha vist, tant a la part teòrica com a la part de l'anàlisi, quan es parla de la realitat d'un país concret, a partir de mitjans i veus d'aquell mateix país, els trets identitaris que els conformen, fan difícil la construcció de relats objectius al voltant, en aquest cas, del debat sobre l'avortament.

En resum, és clar, que avui en dia el món viu informat per un periodisme poc ètic i compromès amb el rigor. Premien per davant d'aquestes qualitats, la immediatesa i el

click bate. Cada vegada el periodisme s'acosta més al sistema de negoci amb finalitat econòmica i al funcionament de les xarxes socials, que cerquen el fenomen viral. Sense fer massa cas quin relat exposen al públic, sobre el que tenen molta influència com a fonts d'informació.

Per acabar, i de forma més personal i després de fer aquest treball, penso que la població hauria de ser lliure per construir el seu propi relat de la realitat que sense que les esferes de poder, en aquest cas, els mitjans de comunicació, els influeixin amb el seu relat. Tot i que també he après que no es pot ser aliè a tot. Els trets identitaris i el context que viuen algunes persones, influeixen d'alguna manera a la construcció del seu relat.

Tenint en compte aquest fet, però, s'ha d'analitzar tota la informació que ens arriba de manera crítica per poder estar informats però no influenciats.

5. Bibliografía

AAVV (2005), *Presentación de la Campaña Nacional por el Derecho al Aborto legal, Seguro y gratuito*. Disponible a: <http://www.derechoalaborto.org.ar/>

Arendt, Hannah. (1958): *La condició humana*. Ediciones Paidós, 2016

Adorno, Theodor i Horkheimer, Max. (1947): *La dialéctica de la il·lustració*. Escola de Frankfurt

Avortament. Disponible a: <https://sites.google.com/site/tdravortament/home> (Treball de Recerca)

Barthes, Roland. (1990): *La cámara lúcida*. Editorial Paidós .

Bauman, Zygmunt. (2000): *Modernidad Líquida*. Grupo Efe, fondo de cultura

Bayona, Antoni. (2019): *No todo vale. La mirada de un jurista en las entrañas del procés*. Ediciones Península

Blanco, Guillermo. (6 de juny, 2018): *Los números en la Argentina*. Sociedad, *Página12*. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/99673-los-numeros-en-la-argentina>

Cano, I. (1982): *El movimiento feminista argentino en la década de los 70*. Todo es Historia. (183): 84-93

Cardaci, Dora. (2014): *Penalización del aborto en El Salvador: la lucha por los derechos de Beatriz*. Universidad Nacional Autónoma de México, Programa Universitario de Estudios de Género.

Castells, Manuel. (2009): *Comunicación y poder*. Alianza Editorial
Catòlicas por el Derecho a Decidir, Argentina. Disponible a: <http://catolicas.org.ar/>

Center for reproductive rights. (2003): *The World's abortion Laws*. New York (Recerca)

Coledesky D. (2007): *Historia de la Comisión por el Derecho al Aborto*. (Internet)
Disponible a: <https://tinyurl.com/ycxb5onx>.

Da Costa, M. (1993): *Los filósofos presocráticos*. Universidad de Concepción

Defensoría Oficial ante la Corte Suprema de Justicia de la Nación. (2012): *Proceso judicial: Sentencia del Fallo F.A.L.* Disponible a l'Annex 1

Derrida, Jacques. (1972): *La Dissémination*. Éditions du Seuil, París

Edelstein, L. (1967). *Ancient medicine*. Baltimore university press

Fiorentirni, Francesca. (2017): *Right to life*. Natgeotv. Disponible a:
<https://www.youtube.com/watch?v=oR6f1carFhQ> (Curt documental)

Gotta, Ricardo.(2017): *Clarín y una historia de despidos disciplinadores*. Tiempo Argentino

Graber, Doris. (2007): *The Affect Effect, Dynamics of Emotion in Political Thinking and Behavior*. University of Chicago

Grupo Clarín. (2020): *Origen y evolución*. www.grupoclarin.com

Han, Byung-Chul. (2014): *En el enjambre*. Herder Editorial.

Iglesias, Mariana. (23 de febrer, 2018): *La Campaña por la Ley del Aborto empezó en 2005 y se presentó y el proyecto ya se presentó 6 veces*. Sociedad, Clarín. Disponible a:
https://www.clarin.com/sociedad/campana-ley-aborto-comenzo-2005-proyecto-presento-veces_0_BJvdi0nPz.html

Iglesias, Mariana. (24 de febrero, 2018): *Ley de aborto: el debate bioético y por el límite de la semana 14*. Sociedad, Clarín. Disponible a:
https://www.clarin.com/sociedad/ley-aborto-debate-bioetico-limite-semana-14_0_SJTxBkuz.html

Indart, Ramón. (2019): *Verbitsky: “Santa María me censuró porque tenía miedo de ir preso”*. Perfil, periodismo puro. Disponible a: <https://www.perfil.com/noticias/medios/horacio-verbitsky-dijo-victor-santa-maria-me-censuro-porque-tenia-miedo-de-ir-presos.phtml>

Klapper, Joseph T. (1960): *The effects of mass communication*. Estados Unidos. (Tesis Doctoral)

Lakoff, George. (2007): *No pienses en un elefante!*. Editorial Complutense

Las17. (2019): *Justicia para Imelda*. (Documento – entrevista). Disponible a: https://www.youtube.com/watch?time_continue=8&v=FawvUnmDIuM&feature=emb_logo
Redacción. (2017). *Cómo Túnez se convirtió en el país más feminista del mundo árabe*. BBC Mundo. (Reportaje).

Locke, John. (2014): *Segundo tratado del gobierno civil*. Alianza Editorial

Liotard, Jean François. (1979): *La condición postmoderna*. Ediciones Cátedra, 2006

Marx, Karl. (1867): *El Capital. Crítica de la economía política. Antología*. Alianza Editorial, 2010

McLuhan, Marshall. (1996): *Comprender los medios de comunicación*. Editorial Paidós

Morley, David. (2009): *Medios, modernidad y tecnología: Hacia una teoría interdisciplinaria de la cultura*. Editorial Gedisa

Mujeres en Red, el periódico feminista (1999-2008): *Aborto clandestino: un pacto de silencio*. (Internet) Disponible a: <http://www.mujeresenred.net/spip.php?article180>

Página12. (2020): *Los lectores*. Editorial La Página. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/usuarios/institucional.php>

Página12. (2020): *Nuestra historia*. Editorial La Página. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/usuarios/institucional.php>

Peker, Luciana. (2019): *La revolución de las hijas*. Paidós, Ciudad Autónoma de Buenos Aires

Rahman Anika; Katzive, Laura; Henshaw, Standley K. (1998): *A Global Review of Laws on Induced Abortion, 1965- 1997*. In *International Family Planning Perspective*, vol. 24, núm 2. Nueva York, The Alan Guttmacher Institute, June 1998.

Redacció. (2011): *Túnez. Ipas, protegido la salud de las mujeres y promoviendo el respeto a sus derechos reproductivos*. (article). Disponible a: https://web.archive.org/web/20111212211837/http://ipas.org/Library/News/News_Items/Tnez.aspx

Redacció. (2016): *El Grupo Octubre presentó la fusión con Página 12 y el relanzamiento de la AM 750*. TELAM, Agencia nacional de noticias de Bolívar. Disponible a: <https://www.telam.com.ar/notas/201605/146099-el-grupo-octubre-presento-la-fusion-con-pagina-12-y-el-relanzamiento-de-la-am-750.html>

Redacció. (2017). *Cómo Túnez se convirtió en el país más feminista del mundo árabe*. BBC Mundo. (Reportatge). Disponible a: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-38646934>

Redacció. (2018): *¿Cómo es el aborto en el mundo islámico?*. BBC News Mundo (noticia). Disponible a: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-45161474>

Redacció. (26 d'abril, 2018): *Maru Botana escribió una carta en contra del aborto: "Es inmenso el dolor de la muerte"*. Sociedad, Clarín. Disponible a: https://www.clarin.com/espectaculos/fama/maru-botana-escribio-carta-aborto-inmenso-dolor-muerte_0_r1MGbPJTz.html

Redacció. (14 de juliol, 2018): *La realidad de Argentina en fotos*. Cultura, Página12. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/205997-la-realidad-argentina-en-fotos>

Redacción. (2019): *Como en el 2000: vallas, policías y despidos masivos en Clarín*. Cosecha Roja (Red Latinoamericana de Periodistas Judiciales). Disponible a: <http://cosecharoja.org/como-en-el-2000-vallas-policias-y-despidos-masivos-en-clarin/>

Requejo, M. (2018): *Comunicación para la violencia y la paz. Límites y desafíos en el desarrollo de un modelo informativo para la resolución pacífica de conflictos*. Estudios Sobre El Mensaje Periodístico.

- Rodrigo, M. (2003): *La narrativización de la violencia*. Cuadernos Del CAC.
- Rodríguez, Maximiliano. (2019): Análisis del sistema comunicativo de La Vanguardia y el público en el conflicto político y social de Venezuela. Universitat de Girona (TFG)
- Rullansky, Ignacio. *El aborto y los derechos de las mujeres en Túnez: un caso excepcional en el Medio Oriente*. Academia.com (assaig) Disponible a: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-38646934>
- Sánchez, Luli. (19 de març, 2018): Marta Alanís, fundadora de Católicas por el Derecho a Decidir Argentina: “Ya logramos la despenalización social del aborto”. Sociedad, 12Páginas. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/102454-ya-logramos-la-despenalizacion-social-del-aborto>
- Smith, Adam. (1776): *La riqueza de las naciones*. Alianza Editorial, 2011
- Todorov, Tzvetan. (2010) *La por dels bàrbars. Més enllà del xoc de civilitzacions*. Pagès Editors.
- Tarducci, Mónica. (2018): *Escenas claves de la lucha por el derecho al aborto en Argentina*. Revista SALUD COLECTIVA. 14(3):425-432. doi: 10.18294/sc.2018.2036
- Van Dijk, Teun A. (1993): *El poder i els mitjans de comunicació*. Revista acadèmica, *Periódica*
- Wikipedia. (2020, última edició). *Clarín Periódico: tirada*.
- Wikipèdia. (2020, última edició): *Página12: Historia*.
- Wolfsfeld, Gadi. (2004): *Media and the Path to Peace*. Cambridge University Press
- Wolton, Dominique. (2009): *Salvemos la comunicación*. Editorial Gedisa
- Van Dijk, Teun A. (1993): *El poder i els mitjans de comunicació*. Revista acadèmica, *Periódica*
- Zurbriggen R, Anzorena C.(2013): *Trazos de una experiencia de articulación federal y plural por la autonomía de las mujeres: la Campaña Nacional por el Derecho al Aborto, Legal, Seguro y Gratuito en Argentina. El aborto como derecho de las mujeres: Otra historia es posible*. Editorial Herramienta.

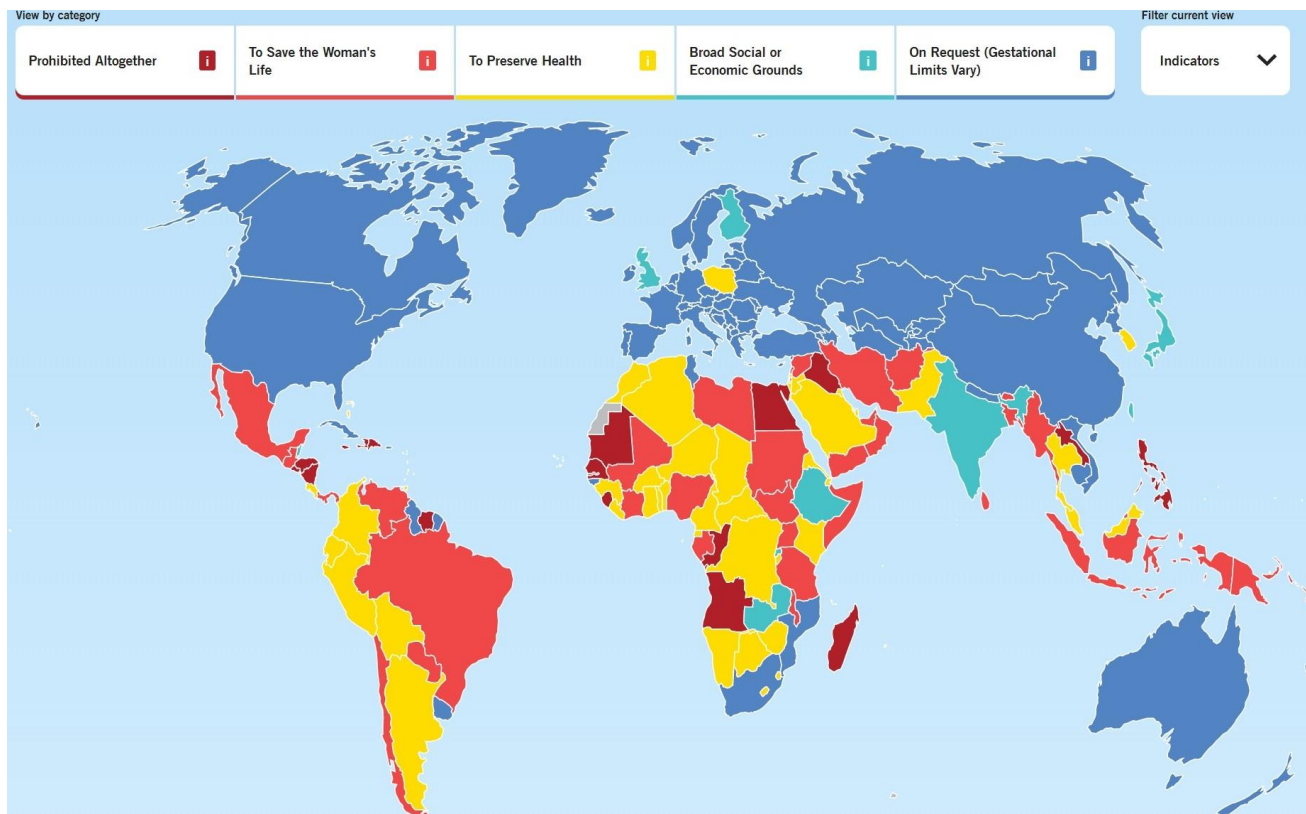
*

Web Hemeroteca de *Clarín*. Disponible a: https://www.clarin.com/ediciones-antteriores/biblioteca-hemeroteca_0_SJ5gd1ZkUng.html

Web Hemeroteca de *Página12*. Disponible a: <https://www.pagina12.com.ar/buscador/index.php>

7. Annexos

Annex 2.2.1.1⁷⁴

⁷⁴ Figura 1. (2020) Mapa mundial que recull l'estat legal de l'avortament a tots els països, actualitzat en temps real. *The World's Abortion Laws*. Center for reproductive rights. Disponible a: <https://reproductiverights.org/worldabortionlaws>

Annex 2.2.1.2⁷⁵

ASIA Y MEDIO ORIENTE		ÁFRICA		OCENIA
Afganistán Blangladesh Brunei Darussalam Bután (NC) Emiratos Árabes Unidos Filipinas Franja de Gaza Indonesia Irak	Irán Laos Líbano Libia (AP) Myanmar Omán Siria (AE/AP) Sri Lanka Yemen	Angola Benín Chad Congo Costa de Marfil Egipto Gabón Guinea-Bissau Kenia Lesotho Madagascar Mali (V/I) Mauricio Malawi (AE)	Mauritania Níger Nigeria Príncipe y Santo Tomé República Centroafricana República Democrática del Congo Senegal Somalia Suazilandia Sudán Tanzania Togo Uganda	Kiribati Islas Marshall Islas Salomón Micronesia (NC) Palau Papúa Nueva Guinea Tonga Tuvalu
Arabia Saudita (AE/AP) Corea del Sur (AE/V/I/F) Kuwait (AE/AP/F) Jordania Maldivas (AE) Pakistán Qatar Tailandia (V)		Burkina Faso (V/I/F) Burundi Camerún (V) Comoros Djibouti Eritrea Etiopía	Guinea Guinea Ecuatorial (AE/AP) Marruecos Mozambique Ruanda Zimbabwe (V/I/F)	Vanuatu
Israel (V/I/F) Hong Kong (V/I/F) Malasia		Argelia Botswana (V/I/F) Gambia Ghana (V/I/F)	Liberia (V/I/F) Namibia (V/I/F) Seychelles (V/I/F) Sierra Leona	Nauru Nueva Zelanda (I/F) Samoa
Chipre (V/F) India (AP/V/F) Japón (AE) Taiwán (AE/AP/I/F)		Zambia (F)		Australia (D) Fiji
Armenia (♣) Azerbaijón (♣) Bahrein (♣) Camboya (♣) China (L/S) Corea del Norte (L) Georgia (♣) Kazajstán (♣) Kirguiza (♣)	Mongolia (♣) Nepal (S/♣) Singapur (♣) Tadjikistán (♣) Turquía (AE/AP/O) Turkmenistán (♣) Uzbekistán (♣) Vietnam (L)	Cabo Verde (♣) Sudáfrica (♣) Túnez (♣)		

<ul style="list-style-type: none"> □ Límite gestacional de 8 semanas. ○ Límite gestacional de 10 semanas. ♣ Límite gestacional de 12 semanas. ● Límite gestacional de 14 semanas. ★ Límite gestacional de 24 semanas. ■ Límite gestacional de 90 días. ▲ Límite gestacional de 18 semanas. 	<p>(AE): Se necesita la autorización del esposo. (AP): Se necesita la autorización de los padres. (D): Sistemas en que las leyes de los estados o provincias difieren entre uno y otro. En estos casos la colocación del país en la categoría correspondiente se basa en la legislación que rige a la mayoría de la población. (V): El aborto se permite en caso de violación sexual.</p>	<p>(I): El aborto se permite en caso de incesto. (F): El aborto se permite en caso de defecto del feto. (L): La ley no indica límite gestacional. (P): La ley no limita los abortos de fetos antes de que sean viables. (VM): En caso de violación sexual de mujeres con incapacidad mental. (NC): La ley no es clara. (S): El aborto selectivo por sexo está prohibido.</p>
---	--	--

⁷⁵ Taula 1.(2003): Classificació per països i situacions en que l'avortament està permès. *The World's Abortion Laws*. Center for reproductive rights. Disponible a: <https://reproductiverights.org/worldabortionlaws>

Annex 2.2.1.3⁷⁶

	AMÉRICA Y EL CARIBE	EUROPA
TOTALMENTE PROHIBIDO	Chile El Salvador	
PARA SALVAR LA VIDA DE LA MUJER	Antigua y Barbuda Brasil (V) Colombia (NC) Dominica Guatemala Haití Honduras México (V/D) Nicaragua (AE/AP) Panamá (AP/V/F) Paraguay República Dominicana Surinam Venezuela	Andorra Irlanda Malta Mónaco San Marino
POR SALUD FÍSICA	Argentina (VM) Granada Bahamas Perú Bolivia (V/I) Santa Lucía Costa Rica Uruguay Ecuador (VM)	Liechtenstein Polonia (V/I/F/AP)
POR SALUD MENTAL	Jamaica (AP) Trinidad y Tobago Saint Kitts y Nevis	Irlanda del Norte Portugal (V/F/AP) España (V/F)
POR RAZONES SOCIOECONÓMICAS	Barbados (AP/V/I/F) Belice (F) San Vicente y las Granadinas (V/I/F)	Finlandia (V/F) Gran Bretaña (F) Luxemburgo (V/AP/F) Islandia (V/I/F)
SIN RESTRICCIONES	Canadá (I) Cuba (♦/AP) Estados Unidos de América (D/AP/♦) Guyana (□) Puerto Rico (P)	Albania (♦) Italia (■/AP) Alemania (•) Letonia (♦) Austria (•) Lituania (♦) Belarús (♦) Macedonia (♦/AP) Bélgica (•) Moldova (♦) Bosnia-Herzegovina (♦/AP) Países Bajos (P) Bulgaria (♦) Noruega (♦/AP) Croacia (♦/AP) República Checa (♦/AP) Dinamarca (♦/AP) Rumania (•) Eslovaquia (♦/AP) Rusia (♦) Eslovenia (♦/AP) Serbia y Montenegro (Yugoslavia) (AP/♦) Estonia (♦) Suecia (▲) Francia (♦/AP) Suiza (♦) Grecia (♦/AP) Ucrania (♦) Hungría (♦)

⁷⁶ Taula 2.(2003): Classificació per països i situacions en que l'avortament està permès. *The World's Abortion Laws*. Center for reproductive rights. Disponible a: <https://reproductiverights.org/worldabortionlaws>

Annex 4.3.3.1⁷⁷ (Exemple de notícia)

Día Internacional del Aborto Seguro Una marea verde de seis cuabras marchó por el aborto legal en la Argentina

La mayoría fueron chicas jóvenes con sus pañuelos verdes y algunas también con sus rostros pintados con el color de la campaña por el Aborto Legal, Seguro y Gratuito.

La marcha la tarde del viernes en Avenida de Mayo. Foto: Emmanuel Fernández

Mariana Iglesias COMENTARIO (20)

30/09/2018 - 18:46
Clarin.com | Sociedad

A menos de dos meses que los senadores rechazaron convertir en ley la **Interrupción Voluntaria del Embarazo**, la "marea verde" de mujeres que apoyan la legalización del aborto volvió a tomar las calles. Esta vez, conmemorando el Día Internacional por el Aborto Seguro. Fueron así seis cuabras con paños verdes, corchetes, banderitas y batucadas que volvieron a reclamar este derecho para terminar con los abortos inseguros, que son la principal causa de muerte materna en el país.

Mira también
El video volvió a apoderarse de las calles de Buenos Aires

Newsletters Clarín En nuestros palabras
La agenda feminista con la perspectiva de género de Mariana Iglesias.

Podcast **Escucha**

Una vez más, la movilización partió del Congreso y culminó en Plaza de Mayo, pero incluyó una parada al ex Ministerio de Salud, rebautizado a Secretaría dependiente de Desarrollo Social.

"A pesar del revés que nos infringieron en el Senado, seguimos en campaña como desde hace 13 años. Y más ahora, cuando la vigencia de derechos adquiridos está en retroceso. Hay una ofensiva muy grande, que incluso está en contra de la educación sexual integral y los anticonceptivos", dice a Clarín Mariana Rosenberg, referente histórica de la Campaña Nacional por el Aborto Legal, Seguro y Gratuito. El aborto legal será ley. Tengo tres de mis tres generaciones que tomaron la posta, y que entienden que la sexualidad no es sólo procreación. Son chicos de todo el país, de distintas clases sociales y visiones religiosas".

Mira también
Destuvieron a la novia de un jugador de Boca por vender pastillas abortivas

Y sí, detrás, miles de mujeres de distintos partidos políticos, agrupaciones sociales, derecho humano, centros de estudiantes. Muchas muy jóvenes, con sus ojos y rostros pintados, sus corchetes: "Mi cuerpo es mío, yo decido", "Aborto legal justicia social", y sus canciones: "Abolo el patriarado que vos o coen que vos o coen arriba el feminismo que vos o vencer", "Ole ole, ole ole, aborto libre y legal", y, que los eunucos se vayan a laburar", "si no hay aborto legal, que quiebren de vos o arman", "aborto legal, en el hospital", un grupo grande llevaba ramos de perejil, inundando las calles con el olor del juyó verde que también luce en las rejas del Congreso. El perejil es un método antiguo que usan las mujeres más pobres para abortar. Hace un mes nació, una mujer de José León Dutras llegó al hospital con perejil en su vagina. Murió. Tenía 24 años y un hijo de 2.

PCB - Online Shop
multicircuit@boards.eu

Incl. 0.1mm traces, Ø 0.2mm

1-48 Layers PCB
Prototypes & Series
Discount, Quick-PCB Quote & Order online

ORDER

La marcha de esta tarde en Avenida de Mayo. Foto: Emmanuel Fernández

Encabezando la marcha también estaban las diputadas: Arcelli Ferreyra y Romina del Plá, que votaron a favor del aborto. Y Vilma Ripoll, Verónica Bliasi y Manuella Cazarheira que dijo: "Es un ataque muy grande rebelar el Ministerio de Salud y su presupuesto, que significa menos prevención y anticonceptivos. Hablamos hecho un trabajo muy grande por la legalización del aborto y el gobierno nos responde con este cachetada".

La marcha de esta tarde en Avenida de Mayo. Foto: Emmanuel Fernández

Prente al ex ministerio, el colectivo de Actrices Argentinas leyó un documento: "Exigimos que el Estado garantice el derecho a una educación sexual integral, laica y obligatoria en las escuelas; y el derecho a acceso a la salud pública y reproductiva sin discriminación. Con la marea verde en las calles, la lucha p aborto legal está más vigente que nunca. Ya no tenemos ni Somos muchas oca, en Latinoamérica y el mundo. Sabemos largo de la historia de la humanidad, las conquistas por los Humanos fueron logrados con el pueblo en las calles. Y allí estaremos, integrando el enorme movimiento de mujeres que ya se ha manifestado y no tiene vuelta atrás".

La marcha de esta tarde en Avenida de Mayo. Foto: Emmanuel Fernández

La movilización siguió por la avenida Belgrano, para culminar en una Plaza de Mayo repleta. Entonces se leyó un documento consensuado entre las organizaciones: "Llegamos el 20 de septiembre luego de lograr con nuestra marea verde que el Congreso de la Nación abra el debate. Con nuestras voces y argumentos ganamos la adhesión de millones que acompañaron nuestra lucha en todo el país".

Mira también
Impulsan un registro estadístico de los muertos por aborto clandestino

También hubo denuncias contra "grupos fundamentalistas" y "la jerarquía de la Iglesia", por oponerse no sólo a la legalización del aborto sino también a la educación sexual integral en las escuelas. "Al ocultamiento no volvemos más. ¡Exigimos educación sexual integral, laica, científica y con perspectivas de género con aplicación obligatoria en todo el país".

TEMAS QUE APARECEN EN ESTA NOTA

Aborto

COMENTARIOS

sin gabinete

Tu primera consulta gratis

ÉCHAME LAS CARTAS

www.tacarot-gratis.com

No más plásticos

Primo y amigo a las supermarchas que dicen de abandonar sus productos

LAS MÁS LEÍDAS

de Sociedad

- 1 "¿Se generará euforcias para los candidatos en "Camalot" para vencer en las elecciones que lo desbata el..."
- 2 LA ANIMAL PROTEGIDA ESTA MARCA DE ALFABETOS
- 3 ASOCIACIONES COMO EL COMERCIO EN "CAMALOT" PARA VENCER EN LAS ELECCIONES QUE LO DESBATA EL...
- 4 LEVANTAR UN CRISTO EN EL SEÑAL PROBLEMAS ASISTIDOS, CAMBIARLOS A LOS PUESTOS Y 34 TIEMPOS DE ENTREGA...
- 5 SUBSIDIOS DE LA CAMARAS O DISCAPACITADOS POR SALIR: COMO CAMALOT LA CLASIFICACIÓN "LIGA"...

¿IMAGINAS TU VOZ AQUÍ?

Actor de Doblaje

En casa de Inhabilitación™

¿IMAGINAS TU VOZ AQUÍ?

Actor de Doblaje

En casa de Inhabilitación™

⁷⁷ Figura 2. Iglesias, Mariana. (2018): *Día Internacional del Aborto Seguro. Una Marea verde de seis cuabras marchó por el aborto legal en Argentina*. Clarín.

Annex 4.3.3.2⁷⁸ (Exemple de notícia)

28 de septiembre de 2018

ABORTO

La marea no baja

El 28 de septiembre es el Día de Lucha por la Despenalización y Legalización del Aborto en América Latina y el Caribe en homenaje al final de la esclavitud. En Argentina se convoca a una movilización que va a ser desde el Congreso hasta Plaza de Mayo y va a promover por la despenalización del Ministerio de Salud transmutado a Secretaría. Junto las Socorristas en Red como las Católicas por el Derecho a Decidir, la Campaña por el Aborto Legal, Seguro y Gratuito y la Red de Profesionales de la Salud por el Derecho a Decidir convocan a marchar, a seguir (con los pañuelos verdes en alto, a acompañar a las mujeres que necesiten interrumpir un embarazo y a combatir con seriedad la emboscada conservadora.

Por Luciana Peker

El 10 de agosto el Senado de la Nación impidió que el aborto legal, seguro y gratuito se convierta en ley y que avance el proyecto de la Campaña por el Aborto Legal, Seguro y Gratuito que ya había sido aprobado por la Cámara de Diputados de la Nación el 14 de junio. Los 38 senadores/as que votaron en contra y los dos que se abstuvieron no solo gatillaron contra la vida y la libertad de las mujeres y cuerpos gestantes, sino que, además, abrieron la puerta a una reacción conservadora organizada y global que está evolucionando y ahora va contra la Educación Sexual Integral (ESI) y la diversidad sexual.

Por eso, el 28 de septiembre, Día de Lucha por la Despenalización y Legalización del Aborto en América Latina y el Caribe, en las redes sociales se convocó con el hashtag #MujeresYPaíses #AbortoLegal #DerechoGlobal para que en toda América Latina pueda ser legal, igual que en Cuba, Uruguay y la Ciudad Autónoma de México. El 28 de septiembre es el día elegido porque en Brasil, en esa fecha, se dio la libertad de vientres y se derogó la esclavitud de las mujeres. La ciudadanía plena necesita del derecho a la salud, la vida y el goce.

En Argentina se convoca a una marcha, a las 17 horas, desde Congreso hasta Plaza de Mayo pero con una parada en el ex Ministerio de Salud porque lo desjerarquización de la cartera de salud a mera Secretaría bajo la supervisión de la Ministra de Desarrollo Social Carolina Stanley (que no apoyó la legalización como otros funcionarios, diputados y senadoras de Cambiemos) alerta sobre el retroceso en el cumplimiento de los abortos legales y las garantías presupuestarias para el reparto de anticonceptivos, retrovirales para personas con VIH y capacitaciones en salud sexual y diversidad.

La educadora feminista Marta Alanís, fundadora e integrante de Católicas por el Derecho a Decidir e integrante de la Campaña por el Aborto Legal, Seguro y Gratuito plantea: "Es urgente no dejar la calle para demandar aborto legal. Siempre habrá una ventana de oportunidad si estamos movilizadas para que sea ley. Y hoy, con un contexto de crisis tremenda, tenemos que compartir agenda con los movimientos sociales para luchar por la justicia, la democracia, el Estado de derecho, el trabajo digno, contra la desigualdad y unir todas las fuerzas sin bajar nuestras banderas. El feminismo tiene que germinar y crecer en los más diversos movimientos para que caiga algún día el patriarcado".

"Este 28 de septiembre seguimos en Campaña", destaca Celeste Mac Dougal, activista de la Campaña Nacional por el Derecho al Aborto Legal, Seguro y Gratuito. Y apunta: "Salimos a la calle porque a la diversidad de nuestros voces no volvemos nunca más. No guardamos nuestros pañuelos porque en el hecho estético de los pañuelos cruzados en las mochilas y carteras subyace una ética feminista. Porque nos vemos en la calle, nos reconocemos y podemos sentir que no estamos solas. Porque en América Latina nos hermana la lucha feminista por la libertad de nuestros cuerpos, de nuestras vidas, de nuestras decisiones. No nos van a parar".

Por su parte, Nadia Mamani, de Socorristas en Red- feministas que abortamos resalta: "Este 28 de septiembre nos encuentra una vez más exigiendo la despenalización y legalización del aborto, pero en un contexto en el que el feminismo creció, se difundió y se replica masivamente. Marchamos porque cuando una mujer o persona con capacidad de gestar toma la decisión de abortar nada la hará cambiar de parecer. Ni la ilegalidad, ni el Estado y sus leyes restrictivas lograrán disuadirla. Por eso como Red de Socorristas seguiremos acompañando esta decisión, porque matar y abortar son decisiones legítimas, porque sabemos que un aborto con medicamentos es una práctica segura cuando sabes cómo hacerlo y no estás sola. Marchamos en todo el país por el aborto legal, libre, cuidado y feminista".

Desde Lago Puelo, Chubut, Andrea González integra Socorro Rosa Comarca Andina y enfatiza: "Este 28 hay que salir a la calle porque es necesario expandir la sensibilidad social despenalizadora que hemos sabido construir en las ramas, en las casas, en las plazas, en las escuelas, en las mesas familiares, en los sindicatos, en las escuelas. Se ha motorizado un activismo intergeneracional que nos muestra que a 1920 no volvemos nunca más".

Mientras que la Red de Profesionales de la Salud por el Derecho a Decidir lanzó un recuento (con más de 400 centros de salud y hospitales nacionales donde se respeta el derecho a los abortos legales ya ratificados por la Corte Suprema de Justicia de la Nación) con la consigna #ContasConNosotras. El médico Sebastián Crespo, integrante de la Red, recomienda: "Si tenés un embarazo que no deseás, si estás pensando en abortar, si querés solicitar una interrupción legal del embarazo por cualquier motivo con nosotras". Y la médica Estefanía Caffi, de la Red y articuladora con la Campaña, subraya: "Queremos que el sistema de salud sea parte de la solución y no del problema, nosotros proponemos acompañamientos desde el amor, a conciencia, con profesionalismo y, sobre todo, con la seriedad que este feminismo nos ha dado".

La calle es el punto de reunión del feminismo y la bandera donde se alza el derecho a decidir y la preparación para seguir dando la batalla por una nueva ley. Por otro lado, los centros de salud amigables o feministas friendly son una estrategia para saber a dónde ir mientras el oscurantismo intenta frenar un derecho irrefrenable y las Socorristas en Red una articulación para estar juntas y no retroceder con todo lo ganado.

Más información
www.redsaluddecidir.org

LEER MÁS
Lefig | Página 12

LEER MÁS
Violencia Simbólica |
Página 12

LEER MÁS
Corrupción y sobornos |
Página 12

Direct.
Seguros

Asegura tu coche y puedes llevarte una tarjeta regalo de 300€.

¡CALCULA TU PRECIO AGUI!

La polémica por la tapa de Caras llegó a Holanda | Qué dijeron los medios del debate en Argentina

Murió el represor Miguel Raúl Gentil | Tenía siete condenas por delitos de lesa humanidad

Por Elena Corvalán

"La desnutrición de nuestras comunidades se debe al terricidio" | Originarios elevaron reclamos ancestrales ante el INADI

Se contagió la médica que denunció la desprotección a trabajadores de Orán | Covid-19 en el personal de Salud

"El pueblo sabe lo que hicieron, que el Poder Judicial lo diga" | A 44 años de la Noche del Apagón en Ledesma

Por Marina López

ESCRIBEN HOY: Ver más

Alejandro Varela | Beatriz Vignoli

Casa en Libro

John Locke
Segundo Tratado sobre el Gobierno Civil

⁷⁸ Figura 3. Peker, Luciana (2018): *La Marea no baja*. Página 12

